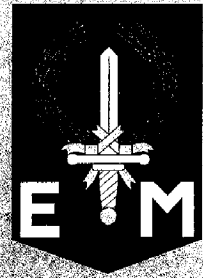

179 425 10

INFO-SCOOP SPECIAL

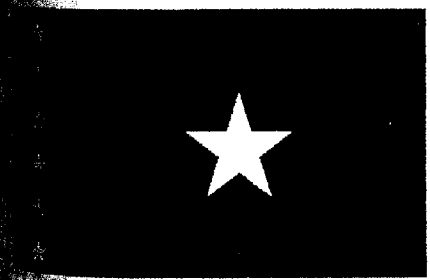

ZAÏRE/DEMOCRATISCHE REPUBLIEK CONGO

MI
008131
5
6

VAN
"MOBUTU"

NAAR
"KABILA"

INHOUDSOPGAVE

VAN DE REDACTIE	2
COLOFON.....	2
ZAÏRE, "DE KONING IS DOOD, LANG LEVE DE KONING" ..	3
HISTORIE	3
VAN ONTDEKKING TOT KOLONIE	3
KONING LEOPOLD II	3
BELGISCH CONGO	4
ECONOMIE	4
NATIONALISME EN ONAFHANKELIJKHEID	4
BURGEROORLOG IN DE CONGO	5
MOBUTU'S NIEUWE ORDE	6
NOORD-KIVU (BANYARWANDA).....	8
ZUID-KIVU (BANYAMULENGE).....	9
WIE IS LAURENT DESIRÉ KABILA	10
IS EEN VERANDERING EEN VERBETERING	13
NOVEMBER 1996	13
JANUARI 1997	13
FEBRUARI 1997	14
MAART 1997	17
APRIL 1997	21
MEI 1997	25
HOE NU VERDER	29

Sgt I A. Wever

Zoals aangegeven in Info-Scoop nummer 5/1997 is deze Info-Scoop Special volledig gewijd aan de perikelen in Zaïre/Democratische Republiek Congo. Smi M. Geusebroek beschrijft in deze special de volgende onderwerpen:

-Historie van Zaïre. Het verhaal start in 1482 en loopt door tot en met de overname van Mobutu van het Belgisch Congo in de begin jaren zestig.

-Profiel schets Kabila. Vanaf pagina 7 wordt u een complete profiel schets gegeven van Laurent Desiré Kabila. De man die na 32 jaar een einde heeft gemaakt aan het corrupte bewind van Mobutu.

-De laatste 7 maanden. Vanaf pagina 13 wordt een chronologisch overzicht gegeven van de gebeurtenissen die zich in die periode hebben afgespeeld. Met name de vredesonderhandelingen onder leiding van Nelson Mandela worden uitgebreid besproken.

U kunt deze Info-Scoop Special als een afgerond geheel beschouwen. De ontwikkelingen in Congo zullen door 101 Mipel nauwlettend worden gevolgd. Indien daartoe aanleiding is, zal er mogelijk opnieuw een Info-Scoop Special worden uitgegeven. Een update over de Democratische Republiek Congo kunt u begin september verwachten in de reguliere Info-Scoop.

Zoals aangegeven in de colofon is de Info-Scoop volledig samengesteld uit open bronnen. Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publicatie, wordt u verzocht contact op te nemen met één van de redactieleden van de Info-Scoop (zie colofon).

COLOFON

INFO-SCOOP Is een maandelijks uitgave van 101 Mipel

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC 41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede

Telefoon: 0318-683050/3073/3023

Redactie: Maj H.J. Jacobs, Elnt P.W.T.S. Menting, Sgt I A. Wever

De **INFO-SCOOP** wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publikatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

ZAÏRE, "DE KONING IS DOOD, LANG LEVE DE KONING"

Smi M.G. Geusebroek

Op vrijdag 16 mei 1997 is, na een periode van 32 jaar een einde gekomen aan de kleptocratie van Sese Seko Ngbende Nkuku wa Zabanga Mobutu. Met de val van de laatste hindernis op zaterdag 17 mei, de hoofdstad Kinshasa, is de macht overgenomen door een oude rivaal van Mobutu, Laurant Desiré Kabila. Met deze Scoop-special wordt door middel van een complete verzameling van feiten, duidelijk op een rijtje gezet hoe de situatie in het voormalige Zaïre is ontstaan en verlopen is.

Voor dit overzicht is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken; Trouw, de Volkskrant, NRC Handelsblad, Algemeen Dagblad, de Gelderlander, Veluws Dagblad, de Telegraaf, The Times, The International Herald Tribune, Frankfurter Allgemeine, le Monde, Time magazine en Jane's Intelligence Review.

HISTORIE

VAN ONTDEKKING TOT KOLO- NIE

In 1482 verscheen de Portugese ontdekkingsreiziger Diogo Cao als eerste Europeaan bij de monding van de Congo-stroom. Hij verkende het land stroomopwaarts. Bij Matadi kwam hij de eerste watervallen tegen. De belangrijkste beschavingen die werden ontdekt, waren die van "de Luba (Baluba en Maluba), de Bakuba, de Lunda en de Mangbetu-Azande". De contacten tussen "Congo-rijk" en Portugal verliepen in beginsel erg vlot en vriendelijk.

In 1510 bracht Portugal mensen uit het West-Afrikaanse koninkrijk Benin (thans Nigeria) naar het Caribisch gebied om daar voor de pas, door de

Spaanse kolonisten aangelegde plantages, te werken. Dit bleek zo'n winstgevend initiatief dat het Congo-rijk door de Portugezen werd gebruikt als wervingsreserve voor de Braziliaanse slavenmarkt.

De idealen van de Franse revolutie verplichtte Europa zich te bevrijden van de smet van slavenhandel. Deze handel was inmiddels niet zo lucratief meer, maar de Arabische landen hadden dat niet zo begrepen en gingen door met de mensenhandel.

Op het *Congrès International des Sciences Géographiques* in Parijs in 1875, deed de Franse ontdekkingsreiziger Savorgnan de Brazza een oproep aan alle Europese betrokken landen om zowel de exploratie van het Afrikaanse contingent als de binnenlandse strijd tegen de slavenhandelaars gecoördineerd aan te pakken. Hij had een aandachtige toehoorder in de vorm van koning Leopold II van België. In 1876 bracht Leopold de belangrijkste ontdekkingsreizigers uit VS, Italië, Duitsland, Groot-Brittannië en Frankrijk bijeen, om onder zijn auspiciën een ware kruistocht tegen de slavenhandel te voeren en "Het enige gesloten contingent van de wereld voor de beschaving te openen, zodat ook het licht mag schijnen over de duisternis die zoveel

grootse volkeren gevangen houdt". Tussen 1880 en 1885 financierde Leopold enkele buitenlandse ontdekkingsreizigers, waarvan hij verwachtte dat zij handelsakkoorden met de inheemse vorsten sloten. De kruisjes waarmee de

Afrikaanse vorsten de verdragen ondertekenden, moesten een voor Europa wettelijk karakter geven aan de onderneming die door Leopold inmiddels de *Association Internationale du Congo (AIC)* werd genoemd. De Afrikaanse activiteiten van Leopold wekten meer belangstelling buiten dan binnen België.

KONING LEOPOLD II

Officieel om de oorlogsconflicten onder de Europeanen in Afrika te voorkomen, maar vooral gedreven voor het nieuwe Duitsland een deel van de "koloniale koek" binnen te halen, riep kanselier Bismarck in Berlijn een Afrika-conferentie samen. In februari 1885, tijdens die Conferentie van Berlijn, nam koning Leopold van België (hij was zelf niet aanwezig) het bestuur op zich van wat hij de Onafhankelijke Congo-vrijstaat noemde. De Congo werd persoonlijk bezit van Leopold. In oktober 1894 was het gebied rond het Congo-bekken (het huidige Zaïre) door Leopolds gezanten bezet. Overal wapperde de blauwe vlag met gele ster van Congo-vrijstaat.

De verhalen over onderdrukking en uitbuiting maakten het Leopold, die de kosten die hij voor zijn privé-ko-

lonie moest maken toch al uit de hand zag lopen, niet gemakkelijker. Maar ook cijfers over het hoge dodental onder de inwoners van Congo-vrijstaat werden gepubliceerd. Verteld werd dat er onder elke dwarsligger van de spoorlijn van Matadi naar Léopoldville (Kinshasa) een slaaf begraven ligt.

Nadat het koloniale avontuur van koning Leopold II was gestrand in een berg schulden en bestuurlijke chaos aanvaardde het Belgische parlement op 15 november 1908, niet zonder tegenzin, Congo als kolonie. Hierbij nam de Belgische regering de koloniale schuldenlast en chaos van Leopold over.

BELGISCH CONGO

Veel Belgische politici meenden dat het ethisch onverantwoord was dat hun land, in 1830 gebouwd op verheven liberale principes, zich stortte in koloniale avonturen. Het kwam er nu voor de Belgische regering op aan om voor het oog van de wereld te bewijzen dat zij Afrika kon beschaven. *Kroon, kerk en kapitaal* (spottend "de koloniale drie-eenheid") genoemd werden daarvoor ingezet.

Leopolds opvolger, zijn oudste neef Albert I, wilde graag het internationale prestige van de Saksen-Coburg-dynastie herstellen. Hij kroonde zichzelf, als bevelhebber van het Belgische leger voor Frankrijk en Groot-Brittannië, tot *Koning Ridder*. In de Eerste Wereldoorlog aarzelde hij niet om een leger Congolezen in te zetten tegen de Duitsers. In de Duitse koloniën Kameroen en Deutsch-Ostafrika (thans Tanzania) werden belangrijke veldslagen gewonnen en als dank kreeg België het mandaat van de Volkerenbond over het dichtbevolkte gebied Uganda-Rwanda-Urundi.

Samen met opeenvolgende ministers voor Koloniën lobbyde de koning bij het Belgische en buitenlandse kapitaal om zo snel mogelijk renderende bedrijven in de Congo op te zetten. Anders dan in Leopolds tijd kregen

de investeerders niet langer de politieke, juridische en militaire macht over het grondgebied (concessie). Maar dat deerde hen nauwelijks. Zij kregen wel zeer voordelige exploitatievergunningen, terwijl agenten van de Belgische staat met een Congolese legerenheid de *Force Publique/Weermacht* de verantwoordelijkheid kregen om in het achterland de rust en orde te handhaven.

Het bestuur van de kolonie werd, onder toezicht van de Belgische minister van Koloniën, centralistisch vanuit Léopoldville, gevoerd door de gouverneur-generaal (door de koning benoemd). Omdat hij niet beschikte over voldoende blanke staatsambtenaren voor de controle van het immense gebied, werd gekozen voor een vorm van "indirect bestuur".

Loyale clan- en stamhoofden werden door de koloniale macht als bestuurders erkend en betaald en mochten hun gezag blijven uitoefenen. Voordeel was dat de inheemse bevolking via de traditionele lijnen aansluiting kreeg bij het koloniale bestuur. Nadeel was dat dorpschefs plots, voor zolang de Belgische staat het wilde, alle macht kregen toebedeeld, terwijl die traditioneel beperkt was, niet alleen in tijd, maar ook door de inspraak van een raad van oudsten.

Bij vele clans en stammen verdween de medezeggenschap uit de structuur van het inheemse gezag. Niet zelden zorgde deze juridische ingreep voor familietwisten en spanningen binnen de dorpsgemeenschappen', die door de Weermacht met harde hand werden geneutraliseerd.

ECONOMIE

In 1906 had de Belgische houdstermaatschappij *Société Générale*, onder druk van Leopold drie ondernemingen opgericht in de kolonie

De *Union Minière du Haut-Katanga*, kreeg in het zuidelijk deel van Katanga (thans Shaba) een concessie voor de kopermijnbouw van 34.000 km (groter dan België zelf dus)

De *Forminière (Société Internationale Forestière et Minière du Congo)*, kreeg de ontginning van de bossen en delfstoffen rond de rivier de Kasai

De *BCK (Cehemin de Fer du Bas-Congo au Katanga)*, kreeg de vrijheid een gecombineerde spoor- en rivierroute uit te bouwen en te exploiteren vanuit het rijke mijnbouwgebied Katanga tot aan de Congo-monding (Matadi, waar schepen de delfstoffen per boot naar België konden transporteren)

De *Société* bouwde ten behoeve van haar werknemers, die uit het gehele land werden aangetrokken, scholen, huizen, crèches en zorgde voor gezonde voeding, medische bijstand en moderne ontspanning als sport en film. Overal waar de *Société* actief was, ontwikkelde zich de eerste steden van de Kolonie zoals; Elisabethville (het huidige Lumbumbashi) Bakwanga (nu Mbuji Mayi) etc. De ondernemingen van de *Société* werden een verzorgingsstaat in een koloniale staat. In 1911 werd op het platteland door een Brits-Nederlandse onderneming "Lever" (thans Unilever) de *Huiles du Congo Belge (HCB, Palmoliefabrieken van Belgisch Congo)* opgericht. De Congolese palmolie maakte Lever tot een oppermachtig bedrijf.

België heeft in WO II op de steun van zijn kolonie mogen rekenen. In hoog tempo werd de oorlogsmachine van de geallieerden bevoorrad. Ook het zo begeerde uranium kwam via illegale wegen in Amerikaanse handen. De atombommen van Hiroshima en Nagasaki, die een einde maakten aan WO II werden uit Congolese grondstoffen vervaardigd.

NATIONALISME EN ONAFHANKELIJKHEID

Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog namen enkele zwarte staatsambtenaren in Léopoldville het initiatief tot de oprichting van een eigen cultuurvereniging APIC (*Association du Personnel Indigène de la Colonie*)

die, hoewel officieel een sociale club, een vakbondsstrijd voerde.

Daarnaast werden plannen voor de ontvoogding van de bevolking vooral beraamd binnen oud-leerlingbonden. Deze bonden hadden ledenbladen die niet alleen bijeenkomsten aankondigden, maar waarin gaandeweg meer over sociale en politieke problemen werd gesproken.

Op 4 januari 1959 braken in Léopoldville massale volksrellen uit nadat het koloniaal bestuur een politieke vergadering van de ABAKO (*cultuurvereniging in Bas-Zaïre*) verboden had. Het koloniale leger werd tegen de bevolking ingezet. Er vielen vijftig doden.

De ABAKO eiste de onmiddellijke vrijlating van de gevangen genomen politieke leiders en de volledige onafhankelijkheid. Brussel moest de feiten onder ogen zien. Een dure koloniale oorlog, zoals Frankrijk die in Algerije en Groot-Brittannië die in Kenia voerde, wilde de Belgische regering niet aangaan.

Op 30 juni 1960 werd Congo vrij plotseling een onafhankelijk land. De eerste president was Kasa-Vubu. Het was een vergiftigd geschenk, zowel politiek als economisch. Vanaf de eerste dag zaten de Congolezen met drie kolossale problemen.

Ten eerste werd het land een Belgisch, centralistische staatsstructuur opgedrongen, die voor de meeste Zaïrezen onaanvaardbaar was. Velen hadden gehoopt op een federale staat waarin de belangen van elk volk gelijkwaardig behartigd konden worden.

Ben tweede probleem betrof de economie. Ondanks de onafhankelijkheid bleef het land economisch afhankelijk van de Belgisch-koloniale, en dus

1 Na de onafhankelijkheid zou in vele gebieden de bevolking haar frustraties hierover uitdrukken door de erkende stamhoofden en hun families, die van hun macht misbruik hadden gemaakt, uit te schakelen.

2 In 1916 had de Luba-bevolking van Kasai reeds met enkele verwante volkeren een culturele vereniging opgericht onder de naam *Fédération Kasaiene*. In 1925 richtten de volkeren van het Kwango gebied de *Fédération Kwangoïse* op.

op export gerichte, bedrijven voor mijn- en landbouw. Bovendien werd de jonge natie opgezadeld met een belangrijke staatsschuld. Onder het koloniale bewind had de kolonie een aparte begroting, los van de Belgische staat. Middelen voor investeringen in Zaïre moest het gebied zelf opbrengen. Dit hield in dat men leningen aanging bij de Belgische belastingbetaler. Juist in de jaren vóór de onafhankelijkheid had de kolonie veel geleend voor de verbetering van haar infrastructuur, waaronder het prestigieuze, door Belgische ingenieursbureaus uitgewerkte hydro-elektrische Inga-Shaba-project (bestaande uit een stuwdam bij Inga in de rivier de Zaïre even stroomopwaarts van Matadi en een electriciteitslijn van daar naar Shaba).

De Congolezen die, in hun ogen, ruim tachtig jaar de succesvolle industrialisering van het moederland hadden betaald met de voortdurende levering van goedkope grondstoffen, stelden tot hun verbazing vast dat niet België maar zij met een "koloniale schuld" belast werden.

Een derde fundamenteel probleem waar niemand rekening mee had gehouden, was de situatie in het leger. De sergeanten van het koloniale leger bleven onder bevel staan van Belgische officieren en generaals. Een algemene muiterij kon niet uitblijven.

BURGEROORLOG IN DE CONGO

De nieuwe Premier Lumumba zag deze dreigende situatie binnen het leger aankomen en greep snel in. Hij stuurde de Belgische generaal naar huis en benoemde een Congolese sergeant tot chefastaf: Joseph-Désiré Mobutu Sese Seko.

Op dat moment riep in het ertsrijke Katanga (het huidige Shaba), Móïse Tshombe, aangemoedigd door agenten van de *Société Générale*, een onafhankelijke staat uit. Dit voorbeeld werd gevolgd door het Luba-volk² in de diamantenstreek van zuidelijk Bakwanga uitriep. Deze veranderingen wekten in 1961 paniek onder de Belgische kolonisten die onder bescherming van Belgische troepen naar Europa vluchtten.

Terwijl de president Kasa-vubu via onderhandelingen trachtte een Zaïrese confederale staat op te richten, wendde de voorvechter van de eenheidsstaat, premier Lumumba, zich tot de VN en bracht de Congokwestie op de internationale agenda. Op 14 september 1960 stelde chefastaf Mobutu orde op zaken. Met een college van Commissarissen, onder toezicht van Justin Bomboko, wilde Mobutu voor korte tijd het land leiden. Mobutu faalde in zijn opzet, hij kon niet verhinderen dat de harde kern

Januari 1961: ex-premier Patrice Lumumba in handen van Mobutu's soldaten. (Foto: United Press)

van de Lumumbisten, onder leiding van Antoine Gizenga, in het noordoosten van het land een eigen regering vormde, die binnen afzienbare tijd erkend werd door vijftien Afrikaanse en Aziatische landen.

Ook het complot waarbij Patrice Lumumba in de rimboe van Katanga werd uitgeschakeld (november 1960), kon Gizenga's macht niet breken. VN-blauwhelmen waakten intussen over de broze wapenbestanden rond de grenzen van Katanga en Kasai.

In augustus 1961 keerde het leger terug naar de kazerne, president Kasa-Vubu keerde in zijn functie terug en er werd een regering van nationale verzoening gevormd. Maar Congo werd pas opnieuw een onafhankelijke eenheidsstaat nadat de regeringen en troepen van Gizenga en Stanleyville (januari 1962) en van Tshombe in Katanga (januari 1963) door het Congolese leger van Mobutu, met hulp van VN-troepen en huurlingen, waren verslagen.

De regering en het parlement kozen nu definitief voor een federale staat; *Républic Démocratique du Congo*, met federale structuur. Elk volk kreeg het recht op zelfbestuur. In minder dan twee jaar verbrokkelde het land in 21 semi-autonome provincies.

In 1964 kreeg Congo te maken met een opleving van de Lumumbistische beweging. Een guerrilla-leger, aanvankelijk bestaand uit de Mbunda- en de Pende-stam kreeg snel een grote aanhang onder de bevolking op het platteland, die eindelijk de vruchten van de "onafhankelijkheid" wilde plukken. Binnen zes maanden had de beweging het oosten en het noordoosten van Congo onder controle.

Opnieuw kwamen Belgische troepen naar Congo om bedreigde landgenoten te evacueren. In maart 1965 overwon het Congolese leger, onder bevel van Mobutu, deze strijdkrachten, waarvan enkele kleine groepen zich terugtrokken in hun dorpen. Toen op 24 november 1965 nieuwe politieke spanningen uitbraken scha-

kelde Mobutu de politieke onruststokers, Kasa-Vubu en Tshombe, uit en trok alle macht naar zich toe. De machtsbasis van Mobutu lag dan ook in zijn talent om de regionale conflicten te onderdrukken.

Sinds de onafhankelijkheid van Zaïre kende het land een reeks van James Bond-achtige Koude Oorlog-complotten. De CIA overwoog in 1961 de communistische premier Patrice Lumumba te vermoorden door vergif in zijn tandpasta te verbergen. De jonge Mobutu was vriend en toeverlaat van Lumumba, maar verried zijn meester. De Amerikanen orkestreerden de militaire staatsgreep van Mobutu. Hij liet Lumumba arresteren en leverde hem uit aan de opstandelingen in het separatistische Katanga, die zijn bloed wel konden drinken. Hij werd geëxecuteerd in Katanga en zijn lichaam werd opgelost in een substantie van zoutzuur. Lumumba werd een legende voor de Zaïrezen uit de koude oorlog. Momenteel bestaan er acht Lumumbistische (politieke) partijen die, volgens eigen zeggen, niet communistisch zijn en ijveren voor sociaal-democratie.

MOBUTU'S NIEUWE ORDE

Aanvankelijk nam Mobutu de federale staatsstructuur van 1964 over. Wel verklaarde hij dat voor een periode van vijf jaar alle activiteiten van politieke partijen verboden werden. Hij nam van Kasa-Vubu de presidentiële taak over en de functie van premier gaf hij aan zijn medestander kolonel Mulamba. Elke stam was evenredig vertegenwoordigd in de nieuwe regering. Zodra deze regering door het parlement was geïnstalleerd "vroegen" de volksvertegenwoordigers de president om het parlement te ontbinden en machtigden ze hem voorlopig om het land per decreet te besturen.

Flink gesteund met technische en financiële hulp uit België, de VS, Frankrijk en in mindere mate Italië en Duitsland begon Mobutu vanaf

1967 een nieuw Congo op te bouwen. De oude politieke leiders waren gevlucht, uitgeschakeld of verbannen, enkele zelfs tot de strop veroordeeld. Het ambt van eerste minister werd afgeschafte. Het parlement kwam de eerste vijf jaar niet meer samen. Het beleid werd gevoerd door het Secretariaat van de President. Het aantal provincies werd teruggebracht tot acht.

Zij kwamen onder leiding van verdienstelijke leiders van het CVR (*Vrijwilligerskorps van de Republiek, jonge enthousiaste aanhangers van het nieuwe bewind*) De CVR werd later door raadgevers van Mobutu omgedoopt tot een massabeweging; *Mouvement Populaire de la Révolution* (MPR)

In oktober 1970 werden de beloofde verkiezingen georganiseerd. Maar anders dan vijf jaren tevoren was er nu één presidentskandidaat (Mobutu) en één kandidatenlijst voor het parlement (MPR). Een jaar later werd een nieuwe grondwet uitgewerkt, die veertien artikelen telde en kreeg de republiek een nieuwe naam Zaïre (oktober 1971)

Mobutu bezwoer het volk; "*We hebben een grote machtige rivier, de Zaïre. We hebben een nieuwe sterkmunt, de Zaïre. Nu krijgen we ook het nieuwe en grote land dat we verdienen, Zaïre.* Het land mocht liedjes zingen over de drie Z's, er werd een nieuwe hymne aangeleerd (de *Zaïroise*). De oude vlag werd vervangen door de groen-geel-rode partijvlag met de brandende tors in een geheven vuist.

Elke maatregel die vanuit Kinshasa werd genomen, werd in de naam van de *Zaïrisering* genomen. Iedere burger werd verplicht zijn naam te veranderen. Mobutu nam daarin het voortouw. Hij veranderde zijn naam Joseph Desiré in *Sese Seko Ngbendu Nkuku wa Zabanga* (*de vermetele strijder die geen nederlagen kent door zijn uithoudingsvermogen en onbuigzame wil en die van overwinning naar overwinning gaat*)

De belangstelling van de *Société*

Générale voor Zaïre verminderde en nieuwe groepen uit Frankrijk, Japan en de VS meldde belangstelling te hebben voor de staatsbedrijven *Gécamines* en *Sodimiza*, de diamantmaatschappij *Miba* en de oliemaatschappij *Zairep*. Gewiekste handelaren drongen via de MPR door tot het secretariaat van de president en kregen vanaf 1974 monopolies op de verkoop en het vervoer van grondstoffen. Haantjes de vorsten in de partij spoedden zich door het land om op al de kleinere bedrijven de hand te leggen, nadat deze ook gezairiseerd werden.

Terwijl Mobutu zich sterk maakte als "de vader van de natie", had hij steeds minder oog voor de natie en haar eenheid. Zijn aanhangers wisten hoe afhankelijk zij waren van zijn grillen en probeerde het hem op alle mogelijke manieren naar de zin te maken. Hij werd door het leger tot maarschalk bevorderd. Zijn familie werd met koninklijke eer overladen. Uiteindelijk werd Mobutu tot president "voor het leven" uitgeroepen.

De marxistische regimens in Afrika, vooral in buurland Angola, baarden in de jaren zeventig Washington en Parijs zorgen. Vooral toen bleek dat vanuit Angola aanvallen werden georganiseerd en ook uitgevoerd op de Zaïrese kopermijnen.

De Twee opeenvolgende oorlogen in Shaba, tussen 1977 en 1979 brachten nog een keer een geallieerde troepenmacht (Fransen, Belgen, Marokanen en Senegalezen) op de been om een oprukkende marxistische revolutie de pas af te snijden.

In 1982 mondde dissidentie binnen de MPR uit in de oprichting van de UPDS, een heuse oppositiepartij, met voormannen in bijna alle provincies.

Mobutus beleid was echter meedogenloos en kwam in een steeds slechter daglicht te staan. Hij verrijkte zichzelf (zijn persoonlijk kapitaal wordt op 10 miljard gulden geschat). Hij onderdrukte elke vorm van oppositie en hielp het land uiteindelijk ook nog economisch naar de afgrond.

Zolang Mobutu een nuttige pion was in de Westerse strijd tegen het communisme in Afrika waren de Westerse geldschietters bereid veel door de vingers te zien. Sinds 1990 is Mobutu echter in een politiek isolement geraakt. De moord op een aantal studenten van de universiteit van Lumbumbashi in 1990 bracht het Westen eindelijk zover alle ontwikkelingshulp op te schorten. Mobutu werd de toegang tot veel Westerse landen ontzegt. Zaïre is uit de Conferentie van Francofone landen (een soort Franstalige commonwealth) gezet. De enige maatregel die niet werd genomen, was de persoonlijke bezittingen van Mobutu te bevriezen.

Na 1990 kwam het verval van Zaïre in een stroomversnelling. Frankrijk i.c. Mitterrand verordonneerde een méérpartijen democratie in franco-Afrika, Mobutu gehoorzaamde. Hij ontbond de enige toegestane partij (de MPR) en binnen korte tijd waren er ruim driehonderd politieke partijen waarvan Mobutu er zelf ook een aantal had opgericht. Het leger sloeg, met indirecte toestemming van Mobutu aan het plunderen, veel buitenlanders verlieten het land en de ontwikkelingshulp droogde op.

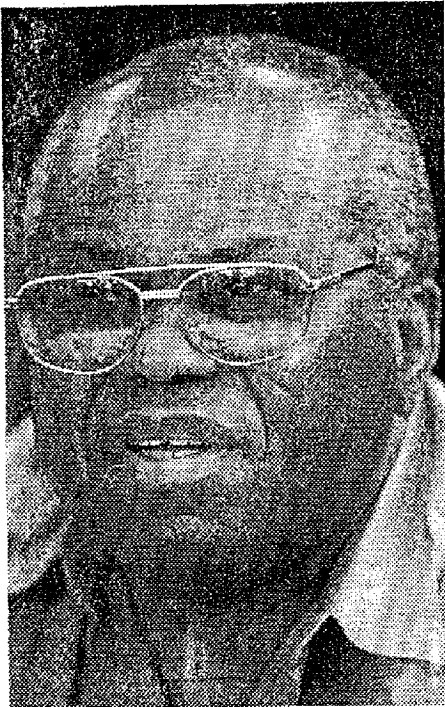
Premier Kengo wa Dondo, (vertegen-

woordiger van de *Union des Republicains et des Democraties*) en voorzitter van het parlement, was als natuurlijk opvolger geen partij voor Mobutu. Volgens de grondwet moet een Zaïrese president uit ouders van Zaïrese afkomst voortkomen. De moeder van Kengo was een Tutsi uit Zaïre, maar zijn vader was een Poolse jood. Mobutu verachtte Kengo omdat hij orde wilde brengen in de corruptie in het land, maar accepteerde hem voorsnog.

Mobutu's coalitie (*Forces Politiques du Conclave*) beloofde, in een land met totale chaos, een periode met een interim-regering, met als voorzitter aartsbisschop Laurent Monsengwo, tot het moment dat er vrije verkiezingen konden worden gehouden. In 1992 kwam er zelfs een interim-grondwet. Tot april 1995 was de aartsbisschop voorzitter van het parlement maar werd toen afgezet. De grondwet schrijft voor dat de voorzitter van het interim-parlement Mobutu bij diens afwezigheid vervangt. Er moest dus snel een opvolger worden gekozen nu Mobutu zich steeds in het buitenland bevond om zich te laten opereren aan zijn prostaat en te revalideren na de behandelingen.

De algemene verkiezingen stonden oorspronkelijk gepland voor 1995 maar werden met twee jaar, tot uiterlijk juli 1997, uitgesteld. De officiële redenen die werden gegeven voor het uitstellen, waren de ruim 1 miljoen Rwandese vluchtelingen in Zaïre en tijdgebrek om de verkiezingen te organiseren.

In 1993 wordt oppositieleider Etienne Tshisekedi van de USOR (*Union Sacree de l'Opposition Radicale*) als alternatief voor Mobutu naar voren geschoven. Na een aantal dagen werd Tshisekedi alweer ontslagen (maar hij weigerde af te treden) en installeerde Mobutu een eigen parlement. Vanaf dat moment werd Zaïre door twee parlementen bestuurd en waren er ook twee grondwetten. Tshisekedi genoot aanhang in Kinshasa en in zijn geboortegebied Kasai, maar voor de

Etienne TSHISEKEDI

overige gebieden was hij onverteerbaar.

In de provincie West Kasai, introduceerden rijke zakenlui en politici hun eigen munteenheid en bekostigden zij het onderwijs uit de plaatselijke diamantwinning. In de regio Shaba (voormalig Katanga), waar koper en kobalt worden gewonnen, streefde men een etnisch zuivere federale staat na en verdreef men in 1993 ongeveer honderdduizend etnische Baluba's.

In de oostelijke provincies Noord en Zuid-Kivu wakkerden bestuurders, net als in Shaba, etnische tegenstellingen aan. Mobutu stemde in met deze desintegratie maar eiste een deel van de opbrengsten van de ontginning van de grondstoffen. Zo werden de autonome gebieden bijeengehouden door het patronagenetwerk van Mobutu. *(Later zal dit door Kabila uitgelegd worden als het Mobutisme)*

NOORD-KIVU (BANYARWANDA)

Rwandese immigranten (die door de Belgische koloniale administratie naar Zaïre waren gehaald en uit Hutu's en Tutsi's bestonden) vestigden zich in 1939 in de welvarende streek van Masisi (noordwest van

Goma). Zij gingen werken op de plantages die door Kolonisten werden beheerd.

Rwanda beschouwt deze groep als Zaïrezen, maar Zaïre bestempelt hen als Rwandezen. Volgens de nationaliteitenwet is iedereen Zaïrees als men een afstammeling in zijn familie heeft die van één van de volkeren afstamt, die voor 1 augustus 1885 op het grondgebied van Zaïre woonde. De dag waarop de koloniale grenzen vastgelegd werden bij de conferentie van Bismarck te Berlijn.

In 1993, bij een eerste poging tot registratie van de kiezers, leidde die wet en de moeilijkheid om iemands afkomst te bewijzen al tot moordpartijen tussen de autochtone bevolking en de Rwandees-sprekenden in Noord-Kivu.

In de streek Masisi bestond de bevolking voor driekwart uit Banyarwanda-Hutu's.

Zij werden het slachtoffer van geweld door gewapende milities (Mai-Mai) van de Hunde's en Nande's en andere autochtone groeperingen. De Banyarwanda werden van hun land verdreven en om het leven gebracht. Er zouden naar schatting zes tot veertig duizend slachtoffers zijn gevallen.

Door de komst van de één miljoen Rwandese Hutu-vluchtelingen, die door het nieuwe Tutsi regiem werden verjaagd in 1994, sloeg de demografische balans in het gebied om. De Rwandese Interhamwe-milities, hoofdverantwoordelijken van de genocide op de Tutsi-bevolking in Rwanda, bonden de strijd aan met de Mai-Mai in Noord-Kivu.

Drieduizend Tutsi's, die deel uitmaakte van de Banyarwanda in Masisi, werden met de dood bedreigd nadat zij verstrikt waren geraakt in gevechten tussen gewapende groepen Hutu's en Hunde's.

Frankrijk ondersteunde de uit Rwanda vluchtende Hutu's met artillerie-vuur vanuit stellingen in Uganda in de operatie "Turquoise". Daarmee leek Frankrijk de Hutu's te beschermen i.p.v. de verantwoordelijken voor de genocide op te pakken.

Sinds november 1995 zijn 250 duizend mensen (Tutsi's en autochtone bevolking) uit Masisi op de vlucht geslagen, als gevolg van de gewelddadigheden. Tegelijkertijd formeerden zich vluchtelingenkampen in Oost-Zaïre, om de honderdduizenden Hutu-vluchtelingen te kunnen herbergen.

Hutu-rebellen vielen vanuit deze vluchtelingenkampen in Zaïre, gevangenen in Rwanda aan, om hun lotgenoten, die gevangen zijn genomen na de genocide, te ontzetten.

Momenteel verblijven er naar schatting nog 71 duizend Hutu's in overvolle gevangenenissen. Zij worden verdacht van deelname aan de massaslachting en wachten op berechting. De gelden voor de Hutu's om wapens aan te schaffen waren de VN hulpgoederen die op de zwarte markt werden verkocht. In de wandelgangen zegt men dat Frankrijk de Hutu's ook in deze periode heeft gesteund door ze op te leiden op een eiland in het Kivu meer. Tevens hebben ze wapenfabrieken van Herstal in Zaïre veroverd en de munitie en wapens buit gemaakt.

Het geweld is begonnen in Masisi en sloeg langzaam over naar Mweso. In twee halfslachtige pogingen heeft het Zaïrese leger getracht een einde te maken aan de gevechten tussen Hunde's en Hutu's.

De eerste poging, uitgevoerd onder de naam "Kimia" en die de bedoeling had de strijdende partijen te ontwapenen, mislukte. Vervolgens werd operatie "Mbata" uitgevoerd. Deze operatie, die onder dwang de partijen moest ontwapenen, ontaarde in bloedige wraakacties toen enkele Zaïrese soldaten werden vermoord.

De Tutsi's van de Banyarwanda waren het slachtoffer van beide partijen. Vrijwel hun hele veestapel werd uitgeroeid, hun weidegronden werden ingenomen en tienduizenden vluchtten naar Rwanda, een land waar de meeste nog nooit waren geweest.

De strijd tussen de Mai-Mai en de Hutu's bereikte in de eerste helft van 1996 haar climax. De gevechten om

de dorpen duurde zes maanden en er vielen naar schatting tienduizend doden.

Het Zaïrese leger was niet in staat om de eenheden uit elkaar te houden, erger nog, ze verleenden regelmatig steun, doordat zij zich om lieten kopen, dan weer door de één en daarna weer door de andere partij. Het resultaat van de strijd was het ontstaan van een lappendeken van etnische enclaves.

De vluchtelingenkampen en de enclaves van de Banyarwanda vormden tezamen Hutu-land. De huidige Rwandese machthebbers zagen dat als de grootste dreiging van hun bestaan. De betrokkenheid van Rwanda en Burundi duiden op de verdediging van de Zaïrese Tutsi's, tegen een eventuele Hutu-staat in wording en de mogelijke stichting van een groot Tutsi-rijk.

Volgens een onderzoek van Human rights watch, spreken de extremistische leiders in de Hutu-vluchtelingenkampen bij GOMA al een geruime tijd over de vestiging van een Hutu-land in Oost-Zaïre in afwachting van de herovering van Rwanda.

ZUID-KIVU (BANYAMULENGE)

Tegelijkertijd was in zuid-Kivu een andere groepering actief, de Banyamulenge. De Banyamulenge bestond uit een groep van 200 families die in de negentiende eeuw in het Mulenge-gebergte, in Zaïre, terecht zijn gekomen. Zij waren er in ieder geval al voor 1885. Dit betekent dat zij, gezien de eisen die men stelde aan de volkstelling, als Zaïrees aangemerkt dienden te worden. Maar doordat in het begin van de twintigste eeuw veel stamgenoten uit Burundi en Rwanda, zich aansloten bij deze groepering was het voor de autoriteiten veel makkelijker de Banyamulenge bevolking als vreemde bevolkingsgroep op Zaïrees grondgebied aan te merken en dus moesten ook zij het land verlaten. Daarop brak er algehele

opstand uit.

Op 14 oktober 1996 voerden de Banyamulenge Tutsi's een nachtelijke aanval uit op het vluchtelingenkamp Runingo, 10 km west met de grens van Burundi. Naar schatting vluchtten 20.000 Hutu's (bijna het gehele kamp bestond uit 12.000 Burundese en 8.000 Rwandese vluchtelingen), naar het Noorden richting GOMA.

Het Zaïrese leger spreekt op 21 oktober van een oorlog. De Banyamulenge-Tutsi's leveren slag met het regeringsleger van Zaïre, dat ± 25.000 man heeft uitgebracht.

De Banyamulenge-Tutsi's hebben de hoofdweg van Uvira naar Bukavu afgesneden en blokkeerden daarmee tienduizenden vluchtelingen de weg. Internationale waarnemers waren op dat moment bang dat Burundi en Rwanda zich ook in het conflict gingen mengen omdat Zaïre, Rwanda ervan had beschuldigd dat het de Banyamulenge-Tutsi's had bewapend en eind september via Burundi naar Zaïre had gestuurd.

Een woordvoerder van de Banyamulenge-Tutsi's in Rwanda, Muller Ruhumbika (people's democratic alliance) liet in een verklaring weten dat zich bij de rebellen groepen uit de gebieden Kasai en Shaba hadden aangesloten. Shaba en Kasai zijn het centrum van gewapend verzet tegen het regime van Mobutu sinds 1960. Oppositiegroeperingen van de Kasai-stam en uit Shaba hebben zich verenigd.

Zij zouden als "Alliantie van Democratische Bevrijdingsstrijdkrachten van Congo Zaïre (AFDL)" gezamenlijk tegen het Zaïrese leger vechten. Deze gewapende groeperingen hebben al eens eerder (in 1977 en 1979) een poging ondernomen om het mineraalrijke deel van Shaba te veroveren, maar werden teruggeslagen door een interventiemacht

Er wordt geschreven dat er ± 2 miljoen vluchtelingen in het gebied Oost-Zaïre zouden zijn. Daaronder bevinden zich 1 miljoen Interhamwe-militie, gespecialiseerd in het doden met "manchettes". Ook zouden er zich 30.000 goed opgeleide ex-FAR (Force d'Armée Ruandaise) onder hen bevinden. Tevens zouden er Zaïrese militairen collaboreren.

De ex-FAR militairen vechten met Hutu-immigranten tegen de Hunde's. Maar uit Kinshasa komen berichten dat men nooit zal accepteren dat in het beschreven gebied een Hutu of Tutsi land of staat zal worden gesticht.

Op 17 oktober 1996 schorst de Zaïrese regering de gouverneur van de Oost-Zaïrese provincie Noord-Kivu, Lwasi Ngabo Lwabanji. Hij was het die de Banyamulenge-Tutsi's sommeerde voor 15 oktober 1996 het land te verlaten. Ze hadden geen keuze, hij dreigde het leger in te zullen zetten. De Zaïrese reden om de gouverneur te schorsen was de eigenhandig oorlogsverklaring aan de Banyamulenge-Tutsi's.

In zuid-Kivu waren de Banyamulenge-Tutsi's actief geworden in een poging de oostgrens van Zaïre etnisch zuiver te maken. Het dreigement de Banyamulenge-Tutsi's terug te sturen naar Rwanda of Burundi en het opkomend Hutu geweld, was voldoende om deze stam te mobiliseren.

De Zaïrese regering kondigde eind 1996 voor Noord en Zuid-Kivu de noodtoestand af en plaatste de streek onder militair bestuur. Tevens werden 1500 man presidentiële garde ingezet.

Het onderscheid tussen het leger en de presidentiële garde was de motivatie. Daar waar de legereenheden slecht betaald, gekleed, bestuurd en georganiseerd waren, was dat bij de presidentiële garde het tegenovergestelde. Dat maakte hen tot een beter inzetbare eenheid, waar rekening mee gehouden moest worden.

WIE IS LAURENT DESIRÉ KABILA. EEN PROFIELSCHETS

Laurent Desiré Kabila is een ex-marxist, die zich momenteel als volbloed democraat profileert en die na 32 jaar een einde heeft gemaakt aan het corrupte bewind van Mobutu. Hij is al meer dan dertig jaar uit op de val van Mobutu. Kabila is lid van de Mulubakastam, een subgroep van het etnische (ba)Luba-volk en doet zeer ontwikkend over zijn afkomst. Hij heeft zelf, overigens onterecht, eens gezegd dat hij een Tutsi is. Zijn vader is een Luba en zijn moeder is een Lunda uit Shaba. Hij draagt bij voorkeur leren sandalen of sportschoenen. Hij is een beminnelijke oude man van 58 jaar en lijkt het type van een ideale grootvader. Hij onderhoudt goede contacten met internationale media. Zijn ontmoeting in februari 1997 met Mandela gaf hem internationaal aanzien.

Laurent-Desiré Kabila werd geboren in Ankoro/Moba een haven aan het Tanganyikameer in Noord-Shaba, het voormalige Katanga. Na in Frankrijk politieke filosofie te hebben gestudeerd en nadat hij zich het marxisme eigen had gemaakt, sloot hij zich, bij terugkeer in Zaïre, aan bij nationalistische leiders als Patrice Lumumba, Pierre Mulele en Gaston Soumialot en begon op die manier reeds in 1960 met zijn strijd tegen Mobutu. Maar voordat Kabila die positie als verzetsheld bereikte, moest hij een lange weg afleggen.

Rebellenleider Laurent Désiré Kabila.

Hij vocht als Lumumbist van het eerste uur in de zestiger jaren tegen het centraal gezag met de Forces Armées Populaires (FAP) die uit ca. 3000 man bestond. Patrice Lumumba was een nationalist van de eerste orde en eerste premier vanaf de onafhankelijkheid van 30 juni 1960 tot aan zijn dood op 17 januari 1961.

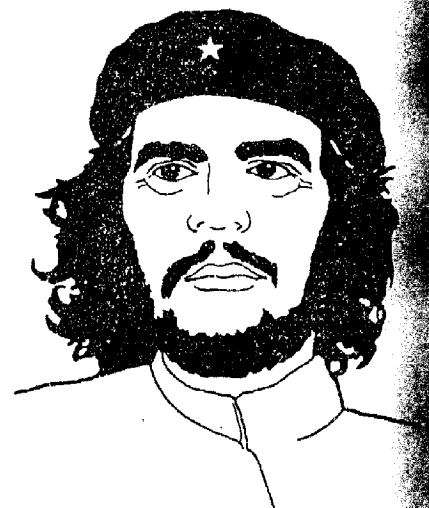
Omdat Lumumba als revolutionair werd vermoord, wordt hij gezien als een martelaar. Moskou benoemt een universiteit, die studenten uit de derde wereld opleidt, naar hem. Kort na de moord op zijn idool, Patrice Lumumba, sloot de jonge revolutionair Kabila zich aan bij het gewapende verzet tegen Mobutu. In april '64 lanceerde hij,

met steun van Rusland de Simba-opstand bij Uvira, in het oosten van Zaïre, langs het Tanganyika-meer. Die smalle strook Zaïrees grondgebied riep hij uit tot bevrijd gebied. De opstand werd geleid door Pierre Mulele, volgeling en handlangers van Patrice Lumumba. De opstand kost enkele honderden doden.

In 1965 ontmoette Kabila, in Dares-Salaam, destijds de hoofdstad van Tanzania, zijn andere held, de Argentijnse/Cubaanse guerrillastrijder Ernesto Che Guevara. Fidel Castro had hem op pad gestuurd om de revolutie te verbreiden. Che wilde de strook in Oost-Zaïre die Kabila had bevrijd, gaan gebruiken als springplank voor de Afrikanisering van de

Cubaanse revolutie.

Che Guevara trok met Kabila naar Uvira, maar de Cubaan kwam van een koude kermis thuis: hij omschreef Kabila later als "een revo-

lutionair die niet serieus te nemen was". Ook de *Simba* ("leeuwen" in het Swahili) stelden hem zwaar teleur. De soldaten van Kabila waren ongedisciplineerd, verdeeld en zeker geen gedreven strijders. Ze leden bijna allemaal aan venereïsche ziekten.

Met behulp van huurlingen hakte het Zaïrese leger Kabila's revolutionaire beweging in de pan. Kabila trok zich terug in de jungle in het oosten van Zaïre en het zag ernaar uit dat niemand iets meer van hem zou horen. Maar de rebellenleider bleek een survivor. In '67 richtte hij de Revolutionaire Volkspartij (PRP) op, die een lange tijd het afgelegen gebied langs het Tanganyika-meer beheerste, ver van Kinshasa waar Mobutu zijn rijkdom begon te vergaren. Kabila kreeg steun uit China en Tanzania. Hij begon te experimenteren met de Afrikaanse variant van het marxisme. Kabila en zijn mannen vergaarden hun rijkdommen met de smokkel van ivoor en diamanten naar Burundi.

Mobutu liet Kabila met rust, volgens sommige bronnen in ruil voor een aandeel in de smokkelwinsten. Pas in '74 haalde Kabila de publiekheid weer, toen zijn legertje drie Amerikaanse studenten en een Nederlandse onderzoeker gijzelde, om een andere manier van inkomsten aan te boren. Hij eiste een bedrag van vijfhonderdduizend VS dollars en een schiplading wapens. Na het betalen van een onbekend bedrag werden de gijzelaars vrijgelaten. In '77 maakte het Zaïrese leger een einde aan Kabila's afgelegen vrijstaat. Soldaten van Mobutu ontmantelden de op Cubaanse en Sovjet-leest geschoeide coöperaties en ander voorzieningen. Weer leek Kabila in de vergetelheid te geraken. In '80 opende hij een nieuw front in

Noord-Kivu, maar vaste voet aan de grond kreeg hij niet. In '84 bezette hij, met een bliksemactie vanuit Tanzania, zijn geboortestad Moba. Maar generaal Mahale, die de laatste tijd (voor de val van Mobutu in mei '97) chef-staf van Mobutu was, wist hem met gemak na drie dagen te verdrijven.

Lange tijd hield hij zich schuil. Waar precies weet niemand. Hij zou militaire opleidingen in het Oostblok hebben gevolgd. Kabila zou veel tijd hebben doorgebracht in Dar es Salaam, in Tanzania en Kampala in Uganda, waar hij Julius Nyerere en Youweri Museveni leerde kennen. Daar zou hij een luxueuze levensstijl erop nahouden met vele dure hotels, auto's, drank en vrouwen.

In september '82 was hij even in Nederland waar hij een seminar van het volkstribunaal bijwoonde. Hij werd begeleid door Antoine Gizenga, oprichter van de Parti Lumumbiste Unifié (PALU), voornaamste erfgenaam van Lumumbistische beweging.

Hij verscheen voor het eerst op 31 okt '96 in Uvira weer op het toneel, om het verzet van de Banyamulenge te bundelen. Daar verklaarde hij "we moeten Mobutu omverwerpen en in de vuilnisbak van de geschiedenis werpen". Maar gezien zijn staat van dienst nam niemand hem serieus. Hij dook ogenschijnlijk plotseling op uit het niets. Op 56-jarige leeftijd begon hij een tweede carrière als politicus/militair. In nauwelijks een half jaar vormde hij zijn AFDL om tot de meest succesvolle guerrillabeweging die zwart-Afrika ooit heeft gekend. Kabila werd het boegbeeld van de strijd tegen Mobutu.

Rwanda, Burundi en Uganda zoch-

ten een Zaïrees als leider en op advies van Amerika kozen ze Laurent Kabila. Via hem wilden ze afrekenen met de Hutu's van het voormalig regeringsleger en hun Hutu-doodseskaders. Uganda wilde gewoon rust in Oost-Zaïre en dacht dat Kabila daarvoor kon zorgen. Kabila's elite-soldaten, goed gemotiveerd, voerden een megafoonoorlog. Kabila kondigde af en toe aan dat hij een stad of gebied wilde gaan innemen, wat dan voldoende was om het leger plundrend op de vlucht te jagen. Overal waar hij met zijn rebellenleger oprukte, vluchtten de regerings-soldaten. Kabila kon bovendien rekenen op steun uit Rwanda, Burundi en Uganda. Met het geld dat hij in het begin van de strijd uit de bankkluisen in Goma en Bukavu haalde, betaalde Kabila zijn leger en ambtenaren in het door hem bevrijde gebied. De bevolking steunde hem, omdat Kabila een einde wilde maken aan de willekeur, corruptie en het machtsmisbruik van Mobutu's ver- tegenwoordigers.

Kabila's voorbeeld is Yoweri Museveni, die na een guerrillastrijd van zes jaar in Uganda aan de macht kwam. Museveni begon zijn strijd met 26 strijders, stukje bij beetje groeide zijn leger en langzaam veroverde hij Uganda. Museveni ontwikkelde in zijn jarenlange strijd in de bush een duidelijke politieke visie, samengevat in zijn *Ten points Programme*. Inwoners van de bevrijde gebieden werden gepolitiseerd en georganiseerd in verzetscomités. Museveni bespeelde behendig de internationale publieke opinie door journalisten aan het front toe te laten en te verzekeren dat vooral de discipline van zijn rebellen werd geroemd. Toen hij in 1986 Kampala innam kon Museveni bogen op een

strakke organisatie, een politieke structuur, een visie, een geïdisciplineerd leger en buitenlandse steun. Desondanks kreeg hij later te maken met een serie bloedige etnische opstanden en slachtpartijen door zijn soldaten.

Bij Kabila's revolutie ontbreken vrijwel al Museveni's sterke punten.

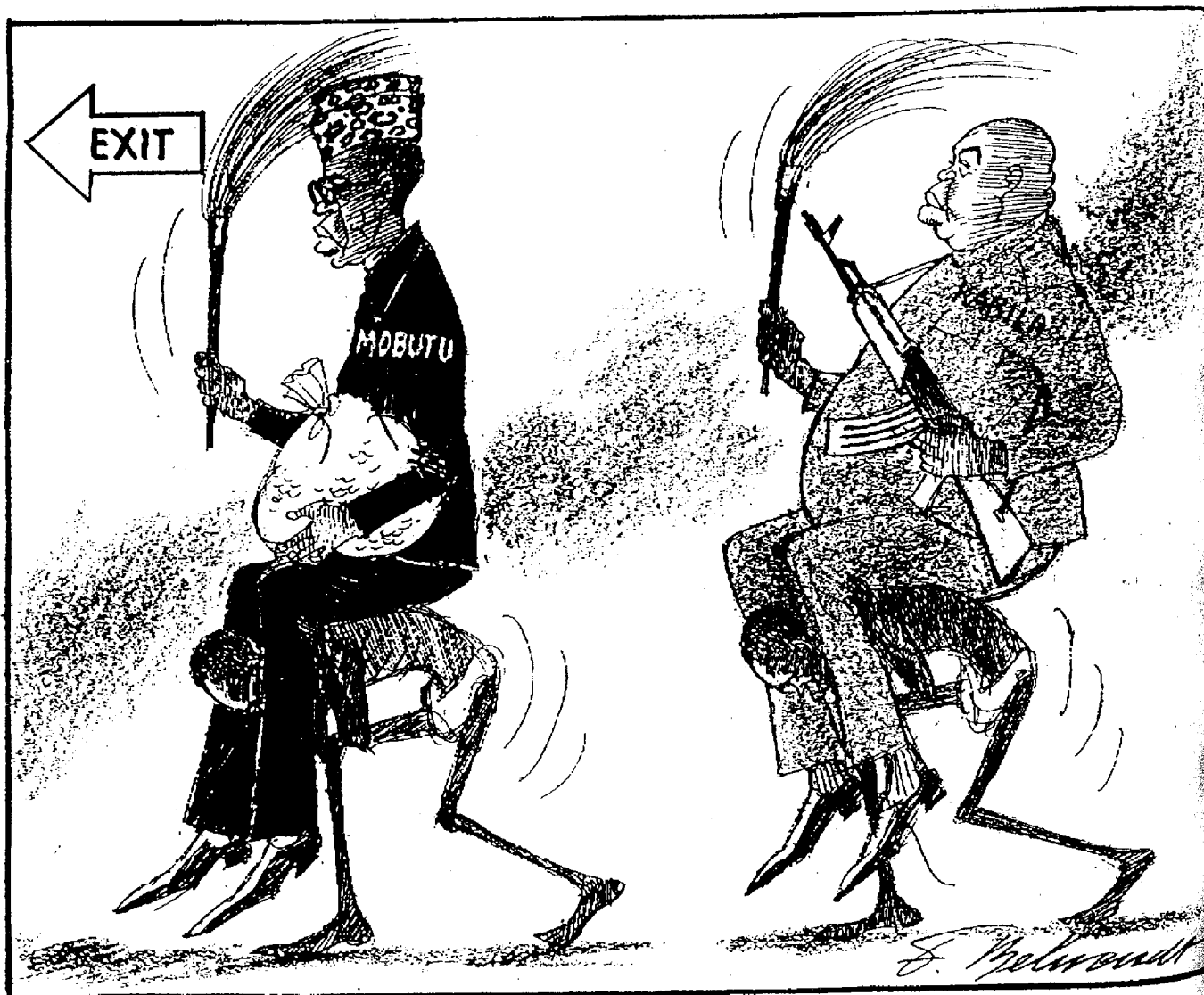
Kabila zegt een democraat in hart en nieren te zijn, die de mensenrechten respecteert. Maar zijn leger is ervan beschuldigd een bloedbad onder de Hutu-vluchtelingen te hebben aangericht. Kabila dweept niet meer met ideeën van Che Guevara. Vrije markt, neo-liberalisme en pluriforme democratie zouden zijn hoogste idealen zijn

geworden. Hij eiste het vertrek van dictator Mobutu en is daar in geslaagd. Daarna zou er een interim-regering moeten komen die vrije verkiezingen moet uitschrijven. Hij spreekt vloeiend Frans en tot grote ergernis van Frankrijk tevens Engels.

Kabila heeft het veroverde gebied gestaag uitgebreid. Zijn aanhangers waren ervan overtuigd dat hij heel Zaïre kon bevrijden en gaven hem de steun die hij nodig had. Maar Kabila's drijfveren en doelstellingen blijven duister. Het stuiptrekkende Mobutu-bewind was er uiteindelijk van overtuigd, dat hij een marionet is van Rwanda, Burundi en Uganda. Die landen willen namelijk een groot

Tutsi-rijk stichten in het gebied langs de grote meren. Als de euforie in het bevrijde Zaïre wegebt, zal de bevolking zich gaan realiseren dat de revolutie niet Zaïrees is.

De personen in de omgeving van Kabila zijn Tutsi's. Zijn bewaking bestond/bestaat uit zeven officieren van de generale staf van het Armée de Liberation du Congo (ALC), zijn duizenden soldaten en zijn voornaamste adviseurs zijn Tutsi's. De Zaïrezen zullen aan zijn macht gaan twijfelen als de "buit" verdeeld moet worden en iedere groepering, die hem hulp heeft geboden de rekening presenteert. Kabila weet dat hij zijn beweging moet Zaïriseren.

IS EEN VERANDERING EEN VERBETERING

zeven maanden strijd in chronologische volgorde

NOVEMBER 1996

De Hutu-rebellen bereiden zich eind 1996 voor, Rwanda binnen te vallen. Extremistische Hutu's in de vluchtelingenkampen waren de afgelopen tweeënehalf jaar bezig, met stilzwijgende medewerking van sommige internationale organisaties, met het voorbereiden van een invasie in Rwanda. Het wapenarsenaal werd zorgvuldig opgebouwd.

De VN stemt op 16 november 1996 in met de vorming van een internationale troepenmacht die onder leiding van Canada zou worden uitgebracht. Maar als later blijkt dat de Verenigde Staten afzien van deelname, verklaart de minister van defensie van Canada, Doug Young een heroriëntatie te overwegen voor de missie in Zaïre. De WEU zegt ten hoogste humanitaire steun te kunnen leveren, terwijl een groeiende groep landen zich afvraagt of de steun nog wel verleend moet worden. Westerse militaire leiders kunnen na een driedaags topperleg op 25 november in Stuttgart, nog steeds geen beslissing nemen over het zenden van een internationale troepenmacht. Wel is er een aantal scenario's voor een eventueel optreden overeengekomen.

Waarnemers wijten de besluiteloosheid aan de onduidelijkheid over het aantal vluchtelingen dat zich nog in Oost-Zaïre bevindt.

Vanwege een verhoogd risico en de problemen die zich voordoen, wordt de hulpactie opgeschort en uiteindelijk afgelast.

De Banyamulenge-Tutsi's, geleid door Laurent Kabila rukken op naar de stad Goma en vestigen daar het eerste hoofdkwartier van de AFDL. Veel van deze Banyamulenge-strijders hebben hun opleiding in Rwanda gekregen. Als tegelijkertijd met de oprukkende rebellen de vluchtelingen uit de vele vluchtelingenkampen langs het Tangayikameer op drift ra-

ken en naar het Noorden vluchten, ontstaat er west van Goma het grootste vluchtelingenkamp, "Mugunga". Er verblijven meer dan vijfhonderd-duizend vluchtelingen in het kamp. Onder hen leden van de gevluchte Hutu regering van 1994, ex-FAR leden (*Force Armee Rwandese*) en de Hutu militie Interhamwe. Zij zijn het die een hiërarchisch beleid in de kampen voeren, waarbij gebieds-bestuurders en bewakers in de kampen worden geformeerd. Het blijkt een goed georganiseerd systeem.

Vanuit het kamp Mugunga proberen de Interhamwe als eerste de rebellen in hun hoofdkwartier in Goma te bestoken. Dit resulteert in replek waarbij de rebellen uiteindelijk gedwongen zijn de mortierbeschietingen te beantwoorden. De rebellen beschieten Mugunga met artillerie en mortiervuur. Hierbij vallen vele doden, naar later blijkt gaat het om tienduizend slachtoffers. De beschietingen zijn aanleiding voor een massale uittocht uit het kamp Mugunga, maar ook uit andere kampen. De vluchtelingen lopen alle kanten uit. Het merendeel zoekt zijn heil weer in Rwanda. Dit is de reden dat de grensstreek in de buurt van Goma, voor een aantal dagen potdicht zit met terugkerende vluchtelingen. Andere grote groepen worden als menselijk schild door Interhamwe meegenomen westwaarts de bossen in. (Veel van deze vluchtelingen komen uiteindelijk na

een barre voettocht van 600 kilometer in de buurt van de stad Kisangani aan in Tingi Tingi. Daar formeert zich wederom een vluchtelingenkamp). De Hutu strijders, die zich terug hebben getrokken in het Massisi-gebergte, noordwest van de stad Goma, bereiden een aanval voor op de (Banyamulenge)Tutsi's en hun bondgenoten.

Mobutu, die zich regelmatig in het buitenland bevindt voor behandeling aan zijn prostaat en nu herstellende is van een operatie, ontvangt op 22 november, in zijn villa in Nice, de oppositieleider Etienne Tshisekedi (in '92 door het parlement gekozen tot premier maar na een paar dagen weer ontslagen). Tshisekedi vertelt Mobutu dat politieke geschillen tussen hem en Mobutu moeten wijken en dat eerst de vrede en veiligheid in het land hersteld moet worden.

JANUARI 1997

Mobutu is op 10 januari wederom opgenomen in een ziekenhuis, ditmaal in Monaco, waar hij een kleine ingreep (aan zijn prostaat) ondergaat. Mobutu was medio december naar Zaïre teruggegaan om orde op zaken te stellen, maar is voor een vervolgbehandeling weer opgenomen.

De Zaïrese regering verklaart op 18 januari officieel de oorlog aan de rebellen.

Premier Kengo Wa Dondo legt aan

het volk uit, het leger opdracht te hebben gegeven een tegenaanval op de rebellen te organiseren waarbij hij de Zaïrese bevolking oproept het leger te steunen.

Ondertussen beschuldigen de partijen elkaar internationale militaire steun te ontvangen. Zo maakt de Zaïrese regering melding van een inval van tweeduizend Ugandese (Tutsi) militairen, die de rebellen zouden steunen en inmiddels van het Oost-Zaïrese Fizi, 350 km ten zuidwesten van de Ugandese grens, in zuidelijke richting optrekken naar de stad Kalame in de provincie Shaba. Uganda ontkent de beschuldigingen. Ook zouden er volgens Kinshasa huurlingen uit Eritrea, Ethiopië en Somalië, de stad Goma zijn binnengetrokken. België maakt zich zorgen over het groeiend aantal huurlingen op Zaïrees grondgebied, want het Zaïrese leger zou steun krijgen van een groot aantal huurlingen uit Europa. Met name in Kisangani zouden Servische huurlingen (30 man o.l.v. kolonel Yugo) leiding geven aan een vreemdelingen eenheid van driehonderd man. Een van de weinige landen die steun hebben toegezegd om Zaïre te helpen bij een tegenoffensief tegen de rebellen, is Libië.

Volgens westerse verslaggevers, zijn op 22 januari drie helikopters met huurlingen uit voormalig Joegoslavië in Kisangani aangekomen, maar de autoriteiten zeggen dat het om instructeurs gaat.

De rebellen maken een moeilijk tijd door na hun snelle opmars van eind vorig jaar. Hun militaire commandant, Andre Kisage Ngandu wordt gedood in een hinderlaag van strijders van Mai-Mai dorpsmilities, die eerst de kant van de opstand hadden gekozen maar nu de rebellen weer bevechten. Door chaotische en tegenstrijdige berichten is het niet altijd duidelijk hoe de opmars verloopt. Het Zaïrese leger zegt na een twee dagen durende strijd Walikali op de rebellen te hebben heroverd. Er zouden meer dan 100 rebellen zijn gedood. Maar later zal blijken dat het Zaïrees regiem veel

van dit soort onbevestigde berichten rondstrooit, om de rebellen geen succes toe te schrijven en de bevolking te laten weten dat de door de rebellen veroverde gebieden zo snel als mogelijk weer zullen worden heroverd.

FEBRUARI 1997

De meest waarschijnlijke verklaring voor het succes van de rebellen is dat

Duizenden nieuwe Zaïrese rebellen gereed voor de strijd
Ongeveer vijfduizend Zaïrese rebellen die met hun militaire training hebben voltooide marcheren door de straten van de grensstad Goma, waar hun leider Laurent Kabila zijn hoofdkwartier heeft. Nieuwe strijders werden alreeds toegelicht door de lokale bevolking. Ondersteun door de Democratische Alliantie voor de Bevrijding van Congo-Zaïre opkeuze twee steden in Oost-Zaïre, 1997

zij op drie fronten tegelijk aan het vechten zijn. Daardoor heeft het door huurlingen gesteunde leger zich op moeten splitsen. De rebellen zijn op weg naar Kisangani, het Noorden en in zuidelijke richting naar Lumbumbashi. Het leger hoopt d.m.v. het inzetten van gevechtshelikopters, de rebellen een zware nederlaag toe te brengen. Maar de rebellen blijken over hittezoekende luchtafweergeschut te beschikken en schieten de heli's uit de lucht.

Kabila ontkent de militaire steun (met name uit Uganda en Rwanda) te krijgen, maar op 1 februari, op het vliegveld van Goma landt er een vliegtuig uit Bulgarije.

Zaïre doet een beroep op zijn bondgenoten, waaronder Marokko, Israël en China, het Zaïrees leger te steunen in de strijd tegen de rebellen, die inmiddels oprukken in de belangrijke mijnbouw-provincie Shaba. Volgens de regering in Kinshasa hebben Marokko, Tsjaad en Togo, zich bereid verklaard materieel en personeel te sturen, Kabila verklaart als reactie

op de mondiale steunaanvraag van Mobutu, dat zijn troepen hun opmars in Shaba zullen voortzetten. Hij zegt dat 5000 rekruten hun opleiding hebben voltooid en nu aan het front worden ingezet. Togo ontkent steun aan Mobutu te hebben beloofd. Inmiddels bezitten de rebellen een strook van 1000 kilometer langs het gebied "Grote Meren".

Secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan draagt de Algerijnse diplomaat Mohammed Sahnoun voor als speciaal gezant van de VN en de OAE in het gebied "Grote Meren" en stuurt hem op 6 februari op pad voor een missie in Afrika. De VN veroordelen het geweld in Zaïre en eisen dat er een einde aan komt. Volgens de VN dienen alle buitenlandse krachten, inclusief de huurlingen, het land te verlaten.

Op 7 februari keert Mobutu terug in Zaïre van een bezoek aan Marokko. Hij ontkent militaire steun te hebben gevraagd, hetgeen erop zou kunnen duiden dat hij nul op zijn rekest heeft gekregen en dat Hassan II van Marokko deze keer niet voornemens is zijn vriend Mobutu te steunen. De situatie in het Tingi Tingi kamp, 25 kilometer zuid van Kisangani wordt met de dag onduidelijker. Op z'n minst verblijven er op 10 februari, 120.000 Hutu vluchtelingen die het geweld in de buurt van Goma zijn ontvlucht. Meer dan 700 mensen zijn daar reeds overleden.

Maar de rebellen zijn op weg naar de strategisch gelegen stad Kisangani, waar ze via de rivier de Zaire per boot richting Kinshasa kunnen oprukken. Het Zairese regeringsleger heeft op 6 februari, in hevige gevechten bij de stad Watsa (Walikale), achthonderd rebellen gedood. Dit maakte het ministerie van defensie op 9 februari bekend. Behalve Watsa is ook de in de buurt gelegen stad Shabunda heroverd en zijn rebellenposities bij Walikale gebombardeerd. Bij de hevige gevechten zijn negentien Ugandese militairen vastgenomen. De rebellen doen deze berichten af als leugens.

Maar ze maar lekker verder dromen, ze zitten nog steeds in de steden”.

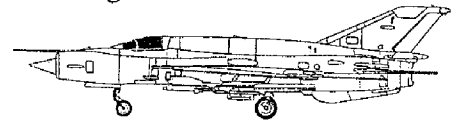
Op 10 februari valt het kamp Amisi, 60 kilometer zuid van het kamp Tingi Tingi ligt, in handen van de rebellen. De 40.000 vluchtelingen die daar bevinden zijn op weg naar Tingi Tingi.

de oorlog geeft verweten. De belofte om verkiezingen te houden en daarvoor de macht naar zich toe te trekken, werkt ook niet in zijn voordeel. De Ugandese president Yoweri Museveni spreekt op 11 februari in Parijs met de Franse president Chirac. De twee landen staan tegenover elkaar in de Zairese kwestie. Parijs stelt zich achter Mobutu terwijl Uganda op zijn minst sympathie heeft voor Kabila. Enige betrokkenheid in steun aan de rebellen ontkent Museveni. Chirac pleit voortdurend voor een internationale troepenmacht tussen de strijdende partijen en internationale conferentie die een einde moet maken aan de gevechten.

De rebellen beheersen op 12 februari een belangrijke transportroute (via Kalemie) en rijke mijnbouwgebieden, Bunia en Kindu, waar talloze buitenlandse bedrijven concessies hebben. Officieel mogen deze bedrijven alleen met de soevereine Zairese regering

besprekingen en daarmee impliciet de rebellenregering erkent. De belangrijkste vraag is of Zaire uiteen zal vallen. Deskundigen menen dat als Mobutu er niet in slaagt het land bij elkaar te houden, niemand dat zal kunnen. Provincies als Shaba en Kasai zijn al zo goed als autonoom. De economie is totaal kapot. Alleen optimisten denken dat de algemene verkiezingen, die voor dit voorjaar gepland staan, nog een oplossing kunnen brengen.

De opstandelingen rukken op 17 februari van drie kanten op naar Kisangani. Tegelijkertijd voert de Zairese regering luchtaanvallen uit op drie plaatsen in het oosten van Zaire. Bij de aanval op Bukavu vallen tenminste zes doden en raken 37 mensen gewond. Gevechtshelikopters en straaljagers van Russische makelij (waarschijnlijk MIG 21 bestuurd door ingehuurde Oekraïners) voeren de beschietingen uit.

MIG 21

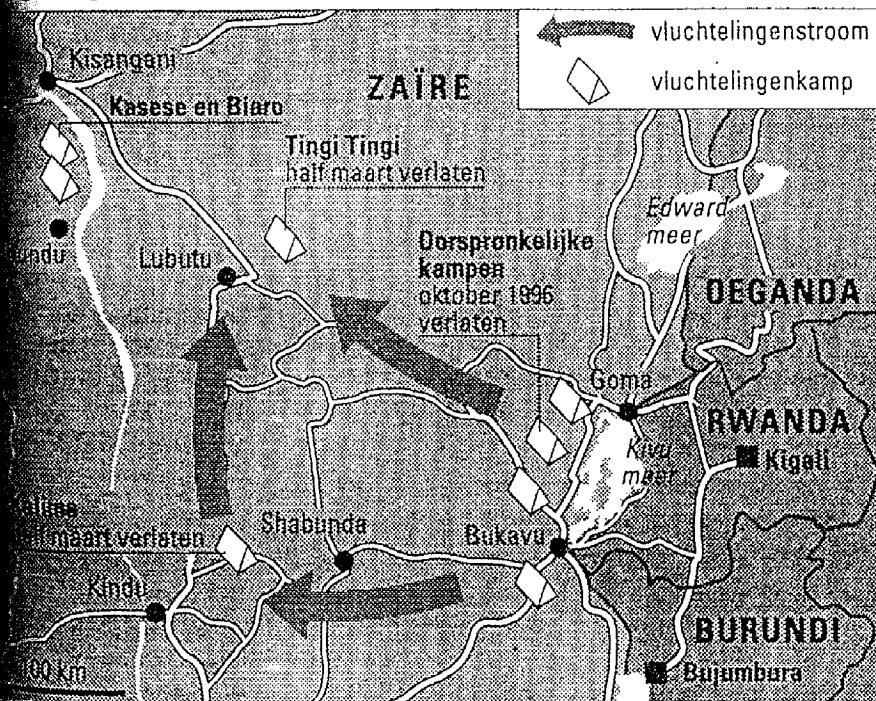
Kabila reageert furieus op de bom-aanslagen; “Waarom doen ze dit, het is een terroristische actie, ze vermoorden mensen die zich op grote afstand van het front bevinden”.

Naar aanleiding van de bombardementen roepen de VN op tot een staakt-het-vuren. De oproep maakt deel uit van een vredesplan van vijf punten.

Volgens een VN gezant is de Zairese regering bereid te praten met de rebellen. De vijf punten zijn;

- een onmiddellijk staakt-het-vuren,
- terugtrekking van alle buitenlandse troepen en huurlingen,
- respect voor de nationale soevereiniteit,
- bescherming van de vluchtelingen en ontheemden,
- vreedzame regeling voor de crisis in Oost-Zaire.

De Zairese regering laat voor de tweede opeenvolgende dag bombar-

Kabila wijst ondertussen internationale interventie af. Volgens hem gaat het hier om een interne strijd, waarin de Zairezen dit onderling moeten uit te vechten.

De grootste oppositiepartij, de Sacred Union of Radical Opposition, geleid door Wa Malumba Etienne Mbisekedi, eist in een protest het ontslag van Kengo Wa Dondo. Hem wordt de wijze waarop hij leiding aan

onderhandelen. Maar volgens ingewijden voert een aantal Amerikaanse bedrijven, waaronder het Noord-Amerikaanse Barrick, reeds onderhandelingen met Kabila. Gezien het feit dat Barrick onder andere ex-president George Bush en de Canadese ex-premier Brian Mulroney in haar gelederen heeft, kan het niet anders dan dat de Amerikaanse regering toestemming heeft gegeven voor deze

dementen uitvoeren op de drie eerder genoemde steden. Dit keer vallen er aanzienlijk meer doden; namelijk 21 in Bukavu.

afvallige officieren willen vanuit Brazzaville doorreizen naar door rebellen beheerst gebied. De groep bestaat uit vier kolonels, twee majoors

speciale gezant voor de Grote Meren, Sahnoun en Kabila voor overleg. De rebellen die in westelijke richting oprukken, naderen Kindu. Volgens

Verwüsting in der von zairischen Rebellen eroberten Stadt Bukavu

Kabila voelt niets voor een staakt-het-vuren, maar hij geeft zijn mannen het bevel de vluchtelingen in de kampen geen haar te krenken.

In Oost-Zaïre is ondertussen een nieuwe volkerenmoord aan de gang. Rebellen richten volgens de Belgische staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking (Moreels) slachtingen aan onder de Hutu-vluchtelingen. Hij beroept zich op bewijzen dat in het binnenland massagraven zijn gevonden.

De rebellen bezitten inmiddels een strook van 1400 km. De leider van de huurlingen, de Belg Tavernier, geeft toe dat de rebellen duidelijk terrein winnen. Volgens Tavernier moet het Zaïrese leger het zonder logistiek stellen en verkeert het, net als de rest van het land, in complete chaos. Negen hoge officieren van het Zaïrese leger lopen over naar de rebellen. De

en twee kapiteins, de rang van de negende is niet bekend. De woordvoerder van de negen, die zich "Anti" noemt, zegt dat al heel wat militairen van het regeringsleger over gelopen zijn naar de rebellen. Volgens Anti is de kracht van de rebellen de steun van de bevolking. De redenen voor hun overlopen zijn; wanbetaling, onduidelijke commandostructuur en de erbarmelijke leefomstandigheden. Mobutu vertrekt op 22 februari naar Frankrijk, wederom voor aanvullende behandelingen.

Nelson Mandela blijft zich intussen inspannen voor een vreedzame oplossing en nodigt de partijen uit voor gesprekken. Op 25 februari landen op Lanseria luchthaven (een particulier terrein tussen Johannesburg en Pretoria) de

het ministerie van defensie van Zaïre zijn honderden rebellen omgekomen in hun opmars naar de strategisch gelegen stad. De rebellen zouden in een hinderlaag zijn gelokt bij een kruispunt bij het dorpje Muyengo, maar niemand heeft dit bevestigd. Dit is weer een voorbeeld van het opeisen van successen die niet waar blijken. Op 28 februari nemen de rebellen Kindu in. De in de haast uit Kinshasa overgevlogen nieuwe regeringstroepen, raken slaags met de troepen die al langer in Kindu verblijven. Uit angst voor plundering en verkrachting vlucht de bevolking daarop weg. Nog voor de komst van de rebellen slaan alle regeringstroepen op de vlucht, waarna de AFDL de stad in kan marcheren. De inname van Kindu verloopt volgens het patroon dat zich aftekent sinds de oorlog in oktober 1996 begonnen.

Kabila laat desgevraagd weten het

kamp Tingi-Tingi bij Kisangani ongemoeid te laten en nodigt de VN uit om naar het kamp te komen en hulp te bieden. Tevens geeft hij de rege- ringsofficieren tot 13 maart de tijd om zich bij de rebellen aan te sluiten.

Intussen wordt er achter de schermen druk onderhandeld. Grootste drijvende kracht zijn de Amerikanen en Zuid-Afrika samen met de Algerijn Sahnoun. Frankrijk staat pal achter Sahnoun's plan, maar onderschrijft eveneens de VS bemiddelingspogingen. Dit is een belangrijke ontwikkeling, omdat Frankrijk en de VS tot dusverre weinig eensgezind zijn over de Zaïrese kwestie.

MAART 1997

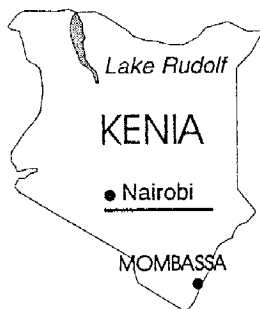
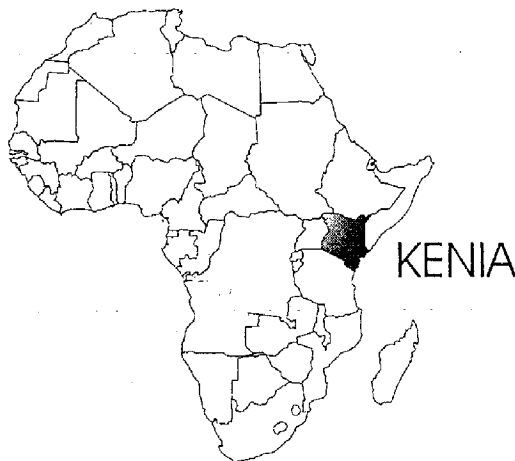
De opstandelingen weten niets en willen niets weten van een staakt-het-vuren. Kabila verwerpt op 2 maart een voorstel van Zuid-Afrikaanse en Amerikaanse bemiddelaars de strijd te staken. Kabila die alleen met Mobutu wil onderhandelen, bereidt intussen een nieuw offensief voor in de buurt van Kisangani om de stad te veroveren. De rebellen veroveren in hetzelfde weekend de stad Mobutu nabij het vluchtelingen- kamp Tingi-Tingi.

De val van Kindu eerder deze week wordt door Kinshasa als een strategische ramp gezien. De rebellen hebben op deze manier toegang tot de provincie Kasai. De verovering heeft ook financiële gevolgen voor de regering. Vanuit Kindu lopen alle routes naar de diamantstreek Kasai waar de regering haar belangrijkste bron van inkomsten vandaan haalt.

Secretaris-generaal Kofi Annan wil een internationale vredesmacht en Europese steun om de dreigende humanitaire ramp in Zaïre te voorkomen. Hij overweegt VN troepen te sturen. De oorlog nadert inmiddels Kisangani tot op 100 kilometer. De regeringssoldaten klagen over te weinig wapens, maar krijgen sinds kort weer soldij wat de motivatie alleen maar ten goede komt.

Nederland is bereid deel te nemen aan een internationale vredesmacht. Voorwaarden daarbij zijn evenwel dat de troepenmacht onder leiding staat van een groot land en dat het voldoende sterk bewapend is om zichzelf en de vluchtelingen te kunnen beschermen. Nederland bood vorig jaar al een eenheid van 270 man aan die uiteindelijk niet nodig waren, maar deze zijn nog steeds ter beschikking, aldus minister van Defensie Joris Voorhoeve.

De regering van Zaïre stemt in met een vredesplan voor de crisis. Kinshasa wil dat er zo snel mogelijk waarnemers van de VN naar het oorlogsgebied worden gestuurd. Deze waarnemers moeten toezien op de terugtrekking van alle buitenlandse troepen. Zaïre beweert nog steeds dat Rwanda, Burundi en Uganda zij aan zij met de rebellen vechten. De landen zelf ontkennen dat. Voorts spreekt de Zaïrese regering over een dialoog op een topontmoeting die gehouden wordt op 18 en 19 maart in Nairobi.

De plotselinge ommezwaai van Kinshasa nu wel deel te nemen aan een dialoog is ingegeven door de angst over de snelle opmars van de rebellen in de richting van Kisangani. Deze stad had de basis moeten wor-

den van een tegenoffensief. In plaats daarvan dreigt de stad te vallen.

Zaïre stuurt inmiddels veertig medewerkers van de VN het land uit. Zij verwijt de medewerkers dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de slachting van Hutu-vluchtelingen met name rond het Tingi-Tingi kamp. Het zou om 25.000 slachtoffers gaan!

Uit een lijst blijkt dat 183 huurlingen uit de Servische Republiek (RS), in Zaïre aan de gevechten deelnemen. Op het vliegveld van Kisangani staan 6 gevechtsheli's waaronder MI 24. Het ministerie van Buitenlandse zaken in Belgrado ontkent dat er ook maar één Joegoslavische militair in Zaïre actief is.

Volgens het in Belgrado verschijnende blad "Blic" gaat het om het sturen van duizend man. Driehonderd van hen zijn reeds vertrokken. Ook Serviërs uit de voormalige Krajina zouden deelnemen.

De rebellen vormen een alternatieve regering in het uitdijende bezette gebied.

Het plan internationale waarnemers naar het gebied te sturen maakt deel uit van het vredesplan waarmee Mobutu op 5 maart onverwachts instemde.

Het Vaticaanse blad L'osservatore Romano bevestigt de moord op 8 Rwandese priesters en 3 nonnen. De slachtpartij zou hebben plaatsgevonden op 25 februari bij Kalima, dat twee dagen eerder was ingenomen door de rebellen

Volgens onderminister van Buitenlandse zaken Lokondo Yoka is Kabila slechts een marionet in de handen van de drie andere beschuldigde landen. Uganda, Rwanda en Burundi zijn daarom ook niet uitgenodigd voor de topconferentie in Nairobi

Voormalige naaste medewerkers van Mobutu beginnen een zinkend schip te verlaten. "Er dient zo snel mogelijk een staatsgreep tegen hem te worden gepleegd", adviseert één van zijn voormalige ministers. Want als hij komt te overlijden dan breekt de complete anarchie uit. Een ex-generaal moet lachen op de vraag wat het regeringsleger moet doen tegen de

oprukkende rebellen. "Welk leger bedoelt u? Zaïre heeft geen nationaal leger meer, de zaak is verloren." Van de zijde van de militairen is een staatsgreep niet te verwachten omdat zij te gedesorganiseerd zijn. Ambtenaren en hun familie verlaten de stad Kisangani.

Regeringssoldaten die ter versterking aankomen in de stad Mbuji Mayi zoeken contact met de rebellen om hen voor te stellen de wapens neer te leggen. Meer dan plunderen kunnen de regeringssoldaten niet en daarom verliezen zij elk vertrouwen van de bevolking.

Op 10 maart valt het Tingi Tingi kamp in handen van de rebellen.

Frankrijk wil een mini-luchtbrug openen, op de door Zaïrese rebellen belegerde stad Kisangani, om hulpgoederen aan te voeren voor de ontkeemden uit Rwanda, die voor de rebellen vluchten. Toestellen met hulpgoederen arriveren in Kisangani.

De opstand van Kabila is een revolutie geworden, overal worden de rebellen gesteund. De vredespogingen lijken vast te zitten. Kabila wil alleen praten met de werkelijke machthebbers, Mobutu dus, maar de Zaïrese regering stelt de absurde eis dat eerst de wapens moeten worden neergelegd. Kabila boekt overal met zijn opmars winst en ziet niet in waarom hij de wapens neer zou moeten leggen. Het belangrijkste is dat de bevolking in Kabila meer een verlosser dan een marionet van Uganda en Rwanda ziet. Vandaar dat de rebellie een heuse bedreiging voor Mobutu vormt.

De rebellen die oprukken naar Kisangani stuiten op fel verzet van regeringstroepen. Kabila blijft een staakt het vuren afwijzen. Een militaire bron meldt dat de rebellen eveneens oprukken naar Pweto, een stadje aan het Tanganyika meer. In Kinshasa breekt paniek uit als het leger 16 voertuigen van een Belgisch automobielfabriek in beslag neemt. De handelingsroepen weer herinneringen op aan de plunderingen van het leger in 1991 en 1993.

KISANGANI VALT IN HANDEN VAN DE REBELLEN.

Kolonel Yugo, die met zijn mannen het vliegveld van Kisangani moest beveiligen, vlucht met zijn mannen. In de stad gaan stemmen op om Etienne Tshisekedi weer als premier te kiezen. Hij was dat al tot dat hij het met Mobutu aan de stok kreeg. Sindsdien pleit hij voor een stil protest. Men is ervan overtuigd dat Kabila niet zomaar de macht kan overnemen maar dat Tshisekedi na de verovering van de rebellen van Zaïre premier zal gaan worden.

Zaïrese opstandelingen nemen in Kisangani een man gevangen, omdat hij een militair van het regeringsleger zou zijn. De man had foto's op zijn zak waarop hij stond afgebeeld in uniform.

Moeiteloos veroveren de rebellen op 15 maart de stad Kisangani. Premier Kengo wa Dondo had diezelfde dag nog gezegd dat de stad nooit zou vallen. Van strijd was amper sprake. Na de verovering van het vliegveld was het gedaan met het verzet. Het door huurlingen versterkte leger vlucht na plunderingen de rivier de Zaïre over. Soldaten van de elite-eenheid keren zich zelfs tegen de Servische huurlingen. De tientallen Serviërs die het vliegveld moeten verdedigen vluchten per helikopter. Om twee uur 's middags is de stad in handen van de rebellen die door de bevolking als

helden werden binnengehaald. De slag om Kisangani was van groot belang omdat op 20 januari de Zaïrese regering had aangekondigd dat vanuit deze stad het alles vernietigende tegenoffensief tegen de rebellen zou worden gelanceerd. Volgens Kabila zaten in Kisangani tweeduizend Angolese huurlingen, drieduizend ex-soldaten van het Rwandese leger en ongeveer tweehonderd westerse huurlingen. Tevens zegt hij bewijzen te hebben, dat Franse instructeurs aan Zaïrese zijde hebben meegevochten. Het hoofdkwartier van de regeringstroepen en de huurlingen wordt nu

verplaatst naar Mbuji-Mayi. Zorgwekkend voor de regering in Kinshasa is dat elitetroepen zich aansluiten bij de rebellen. In het algemeen wordt aangenomen dat er nergers in het land nauwelijks meer op tegenstand gerekend hoeft te worden.

Frankrijk is het laatste land dat Mobutu nog steunt. De Fransen beschouwen Mobutu primair als enige Zaïrees die in staat is het uiteenvallen van de immens Franstalige staat in Midden Afrika zou kunnen tegen gaan. Bovendien ziet Parijs in zijn bondgenootschap met Mobutu een

En Zairese vrachtwagenbestuurder incasseert een pak geld ter waarde van tweehonderd dollar. Het was de betaling voor twee weken vervoer van rebellen en wapens naar het front bij Kisangani. FOTO AP

middel om de Angel Saksische invloed in Midden-Afrika in te dammen. Die wordt in Franse ogen belichaamd door het pro-Amerikaanse Uganda, dat de Zairese rebellen steunt en door Rwanda waarvan de huidige leiders nauwe banden met de Ugandese leiders onderhouden.

De Amerikanen beschikken over informatie waaruit blijkt dat de rebellen steun en wapens krijgen van Uganda, Rwanda, Burundi en Angola. Kabila kondigt op 19 maart, vanuit zijn hoofdkwartier in Goma, een éézijdig bestand af om de 15.000 vluchtelingen, die Kisangani zijn ontvlucht, de mogelijkheid te geven terug te keren.

Tevens maakt hij bekend naar de provincies Shaba en Kasai door te zullen stoten.

De regeringssoldaten slaan in de diamant stad en hoofdstad van Oost Kasai, Mbuji-Mayi, aan het plunderen

Mobutu steunt zwaar op de inkomsten uit deze streek (koper en kobalt winning).

Kabila gokt op deze manier op het vanzelf ineensinken van het systeem in de hoofdstad Kinshasa. De afstand om het militair omver te werpen is voorlopig nog te groot. Logistieke problemen over de vervallen wegen zullen hem daarbij parten spelen.

Geruchten worden in Kinshasa ver-

spreid als zou Mobutu zijn overleden. Niemand in de hoofdstad zou meer aan de macht zijn. Mobutu's systeem was gebouwd op twee grondslagen; de vrees voor je leven en de behoefte aan geld.

In gebieden waar het regiem nog iets te vertellen heeft opereert de SARM en SNIP, beide zijn politie inlichtingen eenheden. De mythe rond Mobutu is gebroken. Iedereen die iets te vertellen heeft in het land haast zich aan de zijde van Kabila te raken. Een van de duidelijkste tekenen is dat Jonas Makamba, hoofd van Zaire's grootste diamantproductie en de belangrijkste bron van de enorme hoeveelheid van Mobutus geld, toezegt dat als Kabila komt en de baas wordt, hij hem zal gehoorzamen.

Op 20 maart verbiedt het leger premier Kengo wa Dondo naar Nairobi af te reizen. "Hij sterft met ons", aldus legerwoordvoerders. Kengo wa Dondo wordt afgezet. Hem wordt de val van Kisangani verweten. Wa Dondo was zeer impopulair bij het leger.

Diezelfde dag verlaat Mobutu het Princes Gracia ziekenhuis in Monaco.

Steeds meer wordt bekend over buitenlandse wapens en eenheden die deel nemen aan de gevechten. Zo hebben makelaars met connecties naar Milosevic van Servië contracten afgesloten om het Zairese leger te be-

voorraden met een handjevol jet-fighters en raketinlanceerstallaties, tot uniformen en een honderdtal oorlogsveteranen die op contractbasis van drie maanden in Zaïre dienst gaan doen. Als gage krijgen zij maandelijks, afhankelijk van de werkzaamheden, \$ 3000 voor het beveiligen van een luchthaven, artillerie bases, en economische gebieden zoals diamantmijnen etc.

De rebellen concentreren zich in hun opmars op Lumbumbashi (Zaïre's tweede stad). Op 20 maart bevinden zij zich op 200 kilometer van de stad. Lumbumbashi wordt verdedigd door 1500 soldaten van wie 600 man van de speciale presidentiële Divisie (DSP). Volgens de leider van de grootste partij in Shaba (het oude Katanga) verhindert niets meer de rebellen om Shaba onder de voet te lopen.

Mobutu landt onzichtbaar op 21 maart op het vliegveld van Kinshasa. Na 20 minuten krijgt het ontvangstcomité te horen dat men zich moet vervoegen in het Thsatshi-kamp waar Mobutu zou verblijven. Volgens de Belgische journaliste en Mobutu-kenner bij uitstek, Colette Braekman, stonden de Fransen erop dat Mobutu naar Zaïre zou terugkeren, Frankrijk wil niet dat hij op Frans grondgebied sterft. Ze willen dat hij teruggaat om zijn opvolging te regelen. Inmiddels kondigt Kabila aan Lumbumbashi op 29 maart in te zullen nemen en wijst daarmee de oproep van Mobutu tot een bestand, van de hand. Hij is vastbesloten een einde te maken aan het tijdperk Mobutu. Dit zegt de minister van Financiën, Mawampanga Mwana Nanga van de alliantie in de hoofdstad.

Bij aankomst van Kabila op 21 maart in Kisangani wordt hij door 15.000 mensen verwelkomd. Kabila staat een dag later Sahnoun te woord in Kisangani.

In Lumbumbashi heerst een gespannen rust en wacht men op de dingen die komen gaan.

De rebellen hebben nu 1/5 deel van Zaïre in handen.

Laurent Kabila, Zaire's rebel leader, at a news conference in Goma. He urged President Mobutu to contact him while fighting was suspended

Operatie "pelikaan" of "green shield" wordt vanuit Congo (Brazzaville) en in Gabon door de Fransen (1000x) opgestart. In Gabon zijn al 600 Franse militairen gelegerd, onder wie 300 parachutisten. Franse troepen hebben reeds eerder geïntervenieerd in 1978 en 1991 in Zaïre. De Belgen (600x) komen evenals de Amerikanen aan om burgers te evacueren en te repatriëren. Het ministerie van buitenlandse zaken heeft Nederlandse vrou-

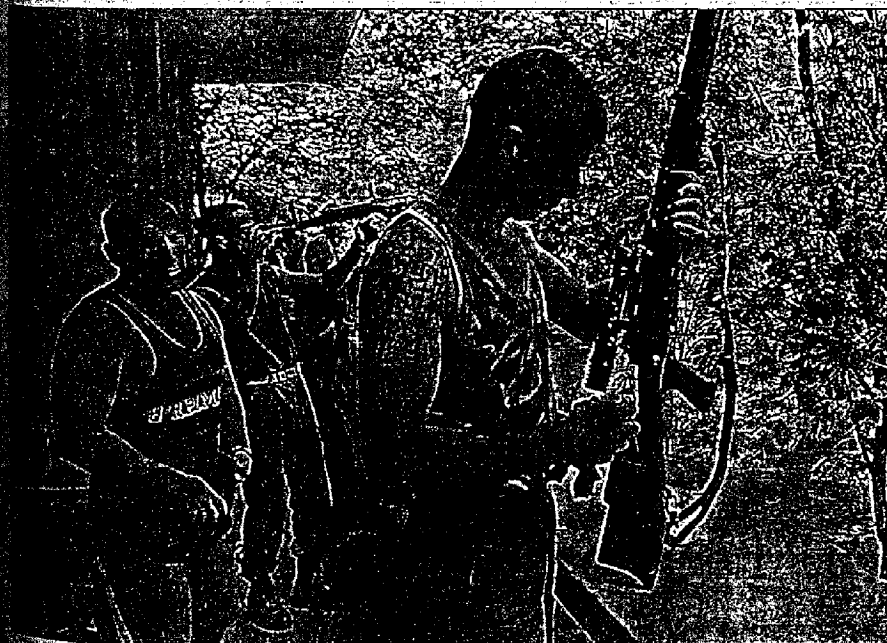
wen met kinderen opgeroepen het land te verlaten. Na de uitzending op de Wereldomroep meldden zich 80 Nederlanders bij de ambassade voor vertrek. De laatste Nederlanders zullen in voorkomend geval door zorg van de Britten geëvacueerd worden.

Servische huurlingen schieten voorafgaand aan de val van Kisangani tientallen mensen dood en dumpen de lijken in massagraven. Onder de

slachtoffers zijn veel burgers. Een journalist (van Newsweek) zou tenminste 24 lijken hebben gezien. Ze zijn vermoord door kolonel Dominic Yugo. De leider heeft zelf twee priesters doodgeschoten terwijl zij met de bijbel in de hand om genade smeekten.

Kabila laat de eis, alleen met Mobutu te willen overleggen vallen, melden regeringsbronnen in Zuid-Afrika, dat bemiddelt in de crisis. Kabila is niet bereid met een afvaardiging van Mobutu te praten, maar stelt wel als voorwaarde dat het éénmalig is en buiten Zaïre plaatsvindt. De Zaïrese regering laat weten of zij op dit voorstel in wil gaan. Tot dusver heeft Mobutu als voorwaarde gesteld dat Kabila een bestand afkondigt. Kabila laat overduidelijk blijken wat het enige agendapunt zal zijn en dat is het onvoorwaardelijk overdragen van de macht in Zaïre

De rebellen zijn uit op de diamantmijnen en de verovering van de stad Mbuji Mayi. Daarmee wordt Mobutu beroofd van zijn inkomsten en verzwakt zijn onderhandelingspositie.

French paratroops preparing in Brazzaville to assist in a possible evacuation of foreigners from Kinshasa

In Kinshasa woedt er op 25 maart een machtsstrijd tussen Mobutu en oppositieleider Etienne Tshisekedi. De laatste lijkt te worden gesteund door het parlement die hem als premier wil benoemen. Hij wil met Kabila onderhandelen en een coalitieregering vormen en voorbereidingen treffen voor een meerpartijstelsel. Een naaste medewerker van Kabila, Bizima Karaha, verklaart dat de opstandelingen weigeren de macht te delen met Mobutu of wie dan ook. Zij gaan voor:

democratie,
vrijheid,
verbodiging van de mensenrechten,
de eenheid van Zaïre
stopzetting van de spelletjes van de huidige machthebbers.
Hij spreekt wel de verwachting uit dat binnen afzienbare tijd onderhandelingen mogelijk zijn.

Duizenden zieke en uitgeputte Hutu-vluchtelingen staken hun vlucht door Oost-Zaïre. Zij keren terug naar Kisangani.

Zeven kilometer van de stad, die in handen is van de rebellen, bivakkeren nu zeventienduizend vluchtelingen die vragen alsnog terug te mogen keren naar Rwanda. De groep komt uit Ubundi, honderd kilometer ten zuiden van Kisangani.

De rebellen die op 27 maart een kwart van het land in handen hebben, zijn met de Zaïrese regering overeengekomen aan tafel te gaan zitten. Zuid-Afrika en Togo die als mogelijke vergaderlocaties genoemd worden, worden door beide partijen als lastig beschouwd. Deze doorbraak komt tot stand in Togo tijdens de vergadering van de OAE. Maar de rebellen zien nog steeds niets in een vereiste wapenstilstand of vooraf compromissen te sluiten.

De benoeming van Tshisekedi als premier van Zaïre ontketent in Kinshasa nieuwe politieke onrust, althans Zaïrese politici. Tshisekedi presenteert een 26 leden tellend kabinet waarin zes portefeuilles open blijven voor de rebellen van Kabila. Tevens kondigt hij de ontbinding van het par-

lement aan, dat door aanhangers van Mobutu wordt gedomineerd.

"Nooit, maar dan ook nooit zullen wij de macht delen" zegt Bizima Karaha, de gezant van Kabila op de top in Togo. Kabila heeft herhaaldelijk gezegd dat hij Tshisekedi beschouwt als een collaborateur van Mobutu

Op 28 maart nemen de rebellen de stad Kasenga in Shaba in. Inwoners van de stad bevestigen dit door middel van radiocontact.

APRIL 1997

Volgens VN hulpverleners eisen de rebellen dat alle Hutu-vluchtelingen uit Rwanda, de omgeving van Kisangani moeten verlaten. Onder de vluchtelingen bevinden zich volgens de rebellen ook militairen die verantwoordelijk zijn voor het bloedbad van 1994. De vluchtelingen moeten minimaal 25 km van Kisangani verwijderd blijven

Ruim 30.000 vluchtelingen zijn op weg naar Rwanda. Zij hadden zich verschanst in de Zaïrese bossen rondom Bukavu in Oost-Zaïre. UNHCR overlegt met de rebellen over repatriëring. Voor de 20.000 vluchtelingen in de buurt van Kisangani zet de UNHCR een nieuw kamp op. Daar mogen ze van de rebellen op krachten komen waarna een verplichte terugreis dient te worden aangevangen. De Chileense rapporteur voor de mensenrechten Roberto Garçon zegt dat er geen enkele twijfel mogelijk is dat de rebellen in Oost-Zaïre op grote schaal massaslachtingen aanrichten. De rebellen worden daar dan ook gezien als een bezettingsmacht, ze maken van Oost-Zaïre een abattoir.

De val van Lumbumbashi is een kwestie van dagen, zo niet uren. De rebellen zetten met de verovering van een spoorweg knooppunt in Kamina hun opmars voort naar Lumbumbashi. Met de val van Kamina op 1 april sluiten de rebellen de Provincie Shaba, die bijzonder rijk is aan erts en mineralen en daarom van strategische/economische waarde is, volledig af. Lumbumbashi is de industriële hoofd-

stad van Zaïre. Het is rijk aan uranium en koper, maar de grootste opbrengst levert kobalt op. Het is waardevoller dan goud. Het metaal is een essentieel onderdeel voor straalmotoren en is daardoor een geliefd smokkelobject.

Het Zuid-Afrikaanse huurlingenleger (Executive Outcomes) (EO) is ook bezig voet aan de grond te krijgen in Zaïre. Een delegatie van het militaire "adviesbedrijf" is de eerste week van april in Goma gesignaleerd. De vijf Zuid-Afrikanen deden hun uiterste best om op de achtergrond te blijven en meden elk contact.

In ieder geval heeft het buitenlandse bedrijf Barrick toestemming gekregen van de rebellen de Kilo-Moto mijn verder te exploiteren, volgens de bepalingen van het contract met de oude regering.

Om alle rijkdommen wordt momenteel gevochten. De val van Lumbumbashi wordt al een ruime tijd verwacht en volgens een hooggeplaatste bron staan ook rebellen in Angola en Zambia klaar om van daaruit de steden Kolwezi en Lumbumbashi te veroveren.

De rebellen laten weten na de totale verovering van het land, zelf gedurende één jaar te willen regeren en daarna verkiezingen uit te schrijven die zonder buitenlandse waarnemers zullen worden gehouden omdat deze alleen maar onnodige betutteling inhoudt.

De situatie begint nijpend te worden in Kinshasa. "Kin la Belle" werd de hoofdstad vroeger genoemd, "Kinshasa de schone". Zaïrezen zijn ongelooflijk vindingrijk met hun woorden. Ze hebben de stad omgedoopt in "Kin la Poubelle", "Kinshasa de vuilnisbak".

Kabila voert een megafonoorlog. Hij roept af en toe dat hij een stad of gebied zal gaan pakken, wat dan voldoende is om het leger plunderend op de vlucht te jagen.

Zaïre is vier keer groter dan Frankrijk, het op twee na grootste land van Afrika en grenst aan negen andere landen. De toekomst van geheel cen-

traal-Afrika zal door de uitkomst van de rebellie worden beïnvloed. Omdat de rebellen verder opgerukt zijn richting Lumbumbashi komen de vredesonderhandelingen onder druk te staan. Op 5 april maken de rebellen via de lokale radio de inname van Mbuji-Mayi bekend en zeggen dat ze de stad hebben bevrijd. Ook nu konden de rebellen zonder noemenswaardige tegenstand de stad innemen. Met de dreigende inname van Lumbumbashi roept een groep officieren via het plaatselijk radio station regeringssoldaten op de wapens neer te leggen, niet meer te plunderen en de rebellen te verwelkomen. Lumbumbashi wordt van meerder kanten ingesloten. Op 6 april veroveren de rebellen Tenke. In Tenke wordt het grootste project ter wereld voor de winning van koper en kobalt opgezet in samenwerking met het Canadese bedrijf "Consolidated European Venture Ltd". Met de inname van Mbuji-Mayi valt de grootste bron van inkomsten van Mobutu weg. Voor de rebellen is dat aanleiding geen concessies te doen op de vredesonderhandelingen.

De UNHCR krijgt toestemming om de evacuatie van honderdduizend vluchtelingen uit Kisangani voor te bereiden. De evacuatie, middels een luchtbrug, zal twee à drie maanden in beslag gaan nemen.

In het noordoosten van Zaïre wordt een begin gemaakt met de repatriëring van de 100.000 vluchtelingen door de lucht. De UNHCR staat aan de vooravond van een moeilijke operatie. Rebellenleider Kabila die de vluchtelingen wekenlang de toegang tot Kisangani ontzegt, stemt nu in met de repatriëring vanaf het militaire vliegveld aldaar.

Voor het eerst sinds de oorlog is uitgebroken, bieden de troepen van de presidentiële garde serieuze weerstand aan de oprukkende troepen van Kabila. In de nacht van 8 februari hebben de rebellen de Zaïrese troepen uit Lumbumbashi proberen te verdrijven. De regeringstroepen hebben, het aan de Zambiaanse grens gelegen, Kipushi ontzet. Eerder op de

dag waren de rebellen daar nog binnen gedrongen. Toen het nieuws over de bezetting door de rebellen van Kipushi in Lumbumbashi bekend werd, legden soldaten van de 21ste brigade hun wapens neer en tooiden zich met een witte hoofdband.

Mobutu kondigt op 8 april, de nood-

Etienne Tshisekedi, the Prime Minister, is flanked by security forces as he tried to enter the Kinshasa parliament yesterday. He was detained later.

toestand voor het hele land af. In het najaar van '96 had hij dat al gedaan voor de oostelijke provincies Noord en Zuid-Kivu

In Kisangani is met de hulp van buitenlanders de diamantverkoop inmiddels hervat, evenals de exploitatie van goud in Noord-Kivu. Om te mogen exploiteren betalen bedrijven aan de regering Mobutu, maar sommige van deze bedrijven hebben in deze fase van de strijd, niet al hun kaarten op één mogelijkheid gezet en betalen Kabila ook voor de concessies (zeggenschap over mijnbouwgebied).

In de veroverde gebieden zegt Kabila alle buitenlandse bedrijven de wacht aan. Alle contracten die met het Mobutu-regiem zijn overeengekomen verklaart hij nietig. De bedrijven zullen dus opnieuw moeten lobbyen voor toestemming van de rebellenleider.

De meeste mijnbouwbedrijven die hun oog laten vallen op de grondstoffen komen uit Amerika. Op de vraag hoever Amerika bij de oorlog betrokken is zegt een Amerikaanse diplomaat. "We zitten er slechts tot onze enkels in, maar staan op ons hoofd".

De AMF (American Mine Fields = Canadees mijnbouwbedrijf) is de eerste onderneming die van de rebellen een licentie hebben gekregen om een diamant handelskantoor te openen. Het Zuid-Afrikaanse bedrijf Beers is al enige tijd in onderhandeling met Kabila over de voortzetting van de activiteiten.

Na een week heeft Mobutu, Tshisekedi, al weer vervangen door generaal Likulia Bolongo. Bij zijn benoeming op 9 april zegt de generaal uit te sluiten dat Mobutu zal vertrekken voordat er verkiezingen worden gehouden.

Frankrijk en de VS zeggen de steun aan Mobutu op. Parijs, 32 jaar trouwe bondgenoot van Zaïre, wil niet langer partij kiezen in het conflict. Pa-

rijs zegt, "De bevolking moet zelf beslissen over de toekomst".

Kabila geeft op 10 april Mobutu drie dagen de tijd om zijn biezen te pakken en roept buitenlanders op via de radiozender "Stem van het volk" de hoofdstad Kinshasa te verlaten. Zijn AFDL kan hun veiligheid niet garanderen. Mobutu is niet bereid om op het ultimatum van Kabila in te gaan en verklaart besprekingen met Kabila niet uit te sluiten: "maar dan moet hij het wel beleefd vragen".

De VS blijven aandringen op voortzetting van onderhandelingen. Men zou het een misdaad en gruwelijke tragedie vinden als de burgeroorlog uiteindelijk zou worden beslist met een veldslag om de hoofdstad Kinshasa.

Om de onderhandelingen voor Mobutu gemakkelijker te maken biedt Zuid-Afrika Mobutu aan, hem politiek asiel te verlenen.

De gevechten in Lumbumbashi gaan inmiddels in alle hevigheid door. Om de luchthaven wordt nog steeds gevechten. De rebellen veroveren in deze periode ook Bumba aan de Zaire-stroom en helemaal aan de andere kant van het land de stad Songolo in het gebied beneden Zaire. Songolo ligt 240 km zuidwest van Kinshasa.

De rebellen die daar daadwerkelijk aanwezig zijn, zijn vanuit Angola binnengedrongen.

Doordat de rebellen volharden in successen tijdens hun opmars adviseert de Haag de 70 à 80 aanwezige Nederlanders het land te verlaten.

Op 12 april brengen de VN de eerste groep vluchtelingen vanuit Kisangani terug Rwanda terug. Een groep van vrouwen en baby's wordt naar het 100 km verder gelegen Goma gevlochten. Het gaat hierbij om een proefoperatie in voorbereiding op de reparatie van de luchtweg door de lucht van tienduizenden Hutu-vluchtelingen.

Zairese rebellen hervatten de opmars nadat Mobutu niet op hun eis om af te treden reageert. De mannen van Kabila boeken in het weekend van 12 en 13 april opnieuw belangrijke successen. Zonder op ver-

zet van betekenis te stuiten veroveren zij Kananga, de hoofdstad van West-Kasai en Kolwezi in Zuid-oostelijk Shaba. Maar ook in het noorden vorderen de rebellen. Ze bezetten Bumba en Lisala en naderen Gbadolite, de woonplaats van Mobutu.

Op 14 april hebben de opstandelingen bijna de helft van het land veroverd.

In Kinshasa roepen oppositieleiders, die inmiddels de kant van Kabila hebben gekozen, op tot een algemene staking. Mensen in de stad slaan aan het hamsteren.

Onder de vluchtelingen uit Rwanda breekt cholera uit in Kasese 2, een vluchtelingenkamp van 50.000 vluchtelingen ten zuiden van Kisangani. Er worden in beginsel 120 vluchtelingen met de ziekte geregistreerd. De rebellen eisen grote hoeveelheden kerosine in ruil voor hun medewerking aan de UNHCR (in Goma eisen de rebellen 60.000 liter (De gehele voorraad kerosine op). De vluchtelingenorganisaties staken hun voedseltransporten omdat honderden Zairezen de Hutu's van diefstal betichtten. Tevens willen ze zelf ook voorzien worden van voedsel. Een voedselopslagplaats wordt op 18 april beroofd door driehonderd Zairezen. De VN kampen met een tekort aan fondsen om de vluchtelingen echt te helpen. Zairese inwoners vallen Hutu's in de vluchtelingenkampen met manchettes aan.

De afgezette premier Leon Kengo wa Dondo vlucht op 16 april het land uit. Vanuit Genève ontkent Kengo geld te hebben ontvreemd en wijst alle beschuldigingen van de militairen van de hand. Kabila reist af naar de Zuid-Afrikaanse president Nelson Mandela voor een gespreksronde. Aan de vooravond van het bezoek laat hij weten dat het rebellenoffensief net zolang zal doorgaan tot Mobutu het veld ruimt. Bij zijn vertrek uit Lumbumbashi naar Zuid-Afrika herhaalt Kabila dat Kinshasa zijn hoofdoel is en dat zijn mannen daar over drie weken zullen zijn. Mandela wil een bloedbad in Kinshasa voorko-

men, dat brengt de gemoederen in de hoofdstad even tot bedaren.

Na zijn terugkeer uit Zuid-Afrika verhard Kabila zijn standpunt, hij sluit onderhandelingen met Mobutu uit. Hij wil hem wel ontmoeten, maar alleen voor een overdracht van macht. Op de vraag of er iets anders in Zuid-Afrika is besproken repliceert Kabila, "wij zijn verkeerd begrepen, het Zuid-Afrikaanse initiatief om tot een dialoog te komen, heeft alleen betrekking op een machtsoverdracht".

Ondertussen sluiten de rebellen een monstercontract met de AMF (American Mine Fields) in Lumbumbashi. Het bedrijf zal een groot koper en kobalt winningsproject beginnen, een nieuwe zinkfabriek bouwen en de exploratie van ontgonnen mijngebieden ter hand nemen. De AMF, dat Kabila als nieuwe president ziet, betaalt de rebellen een groot voorschot. Ook het Zuid-Afrikaanse bedrijf Beers gooit het op een akkoordje. Maar Beers moet eerst alle contacten met Mobutu verbreken.

Kabila smaakt de overwinning, hij is met zijn rebellenleger op weg naar Kinshasa. Het gesprek tussen Kabila en Mobutu kan volgens adviseurs van Mobutu niet plaats vinden in Zuid-Afrika en daarom zouden de twee elkaar gaan ontmoeten in Brazzaville (Congo). Kabila vindt die plaats weer te gevaarlijk. Nogmaals wordt door de rebellen naar buiten gebracht, dat er geen besprekingen over enig machtsdeling plaats zal vinden. Ook zal er geen staakt-het-vuren komen zolang Mobutu niet onvoorwaardelijk terugtreedt.

Mobutu kan geen kant meer op. Drie-vijfde van het land is in handen van Kabila en hij controleert vrijwel alle gebieden met grondstoffen. Maar Kabila's grootste winst ligt hem niet in militaire zin als wel in zijn snel groeiende populariteit onder de bevolking.

De rebellen openen op 21 april een nieuw front rond Kinshasa. Doel is om de hoofdstad af te snijden vanuit de havenstad Matadi. De rebellen

maken daarbij gebruik van Angolees grondgebied. De laatste stad die door de rebellen is ingenomen is Kananga. Angola is een voornamelijk rol is gaan spelen in de oorlog. Aan de kant van de rebellen treden de voormalige Katangezen³ op. Zij zien na jaren van afwachten in Angola hun kans schoon om zich aan te sluiten bij de rebellen van Kabila. Amerika waarschuwt Angola ettelijk malen zich niet in de strijd te mengen, maar Angola heeft alle reden om Mobutu de genadeklap te geven. Zaïre is, met toestemming van Mobutu, jarenlang de doorvoeren geweest voor wapenleveranties aan de Angolese Unita-rebellen van Savimbi. Savimbi lost zijn schuld in door troepen ter ondersteuning naar Mobutu te sturen. Een woordvoerder van Kabila bevestigt later dat vijfduizend Unita strijders Mobutu's regeringsleger helpen bij het stuiten van hun opmars naar Kinshasa.

Op de weg naar Kinshasa bij Kikwit, bevinden zich vijf militaire wegversperringen waar de, naar Kinshasa vluchtende regeringstroepen door de presidentiële garde worden opgevangen en ontwapend, voordat ze met wapens en al Kinshasa in kunnen gaan. Op 21 april doen berichten de ronde, als zouden de rebellen reeds aanwezig zijn in Kinshasa. Vanuit Angola krijgen de rebellen in Matadi steun.

De regio rond Bandundu en Kikwit, die nu door de rebellen wordt bedreigd, is de graanshuur van Zaïre. De rebellen hebben inmiddels honderdduizend man in hun alliantie opgenomen. Bas Zaïre, de provincie die aan Kinshasa grenst, vormt de strategisch corridor die Kinshasa en de rest van Zaïre met elkaar verbindt. Honderden geronselde vrijwilligers in Lumbumbashi worden door de rebellen in Goma opgeleid. Daar staat tegenover dat Mobutu geen steun meer heeft te verwachten van zijn leger. Hij kan de regeringstroepen niet meer

vertrouwen. Maar de bevolking heeft wel degelijk redenen om te vrezen. De troepen zullen wellicht plunderen en moorden. Op 23 april verklaart een minister in Kinshasa dat Mobutu niet meer luistert. Hij heeft besloten strijdend te sterven. Hij was een trouwe werknemer en hardnekkige verdediger van Mobutu. "ik spreek Mobutu nog elke dag maar hij luistert niet en ziet geen uitweg meer". De president wordt omringd door een groep avonturiers en opportunisten. Ook wordt hij omringd door zijn familie, die dan brieven uit zijn naam ondertekenen, die het leger cq. ministerie moeten uitvoeren.

Een team van de VN treft op 23 april, in de omgeving van Kisangani lege vluchtelingenkampen aan. De week ervoor verbleven er nog naar schatting 50.000 vluchtelingen, maar zij zijn naar alle waarschijnlijkheid gevlucht voor het geweld. De commissie krijgt toestemming van de rebellen de kampen Kasese 1 en 2, 25 kilometer ten zuiden van Kisangani, te bezoeken, maar die blijken leeg te zijn. Nog eens 20 km zuidelijker in het kamp Biaro verblijven 32.000 Hutu vluchtelingen. Maar Tutsi-rebellen hebben sinds 21 april alle toegangswegen naar mogelijke kampen afgesloten. De rebellen verspreiden geruchten als zouden de hulporganisaties in aantocht zijn, daarmee lokken zij de vluchtelingen uit de bossen. Op deze manier worden de hulporganisaties gebruikt om vluchtelingen te vermoorden.

De Rebellen nemen op 24 april drie steden ten oosten van Kinshasa in, waaronder het verkeersknooppunt bij Ilebo. Volgens de AFDL is het geen kwestie van weken maar dagen eer Kinshasa valt. Ilebo is een binnenhaven aan de rivier de Kasai die uitstroomt in de rivier de Zaïre waaraan Kinshasa ligt. Ilebo vormt tevens het eindpunt van de strategische spoorweg uit de provincies Shaba en Kasai. Troepentransporten richting de hoofdstad kunnen nu per spoor plaatsvinden. Het merendeel van de 200 duizend inwoners van Kikwit hebben

reeds een aantal jaren geleden de stad verlaten, toen het gebied getroffen werd door het ebolavirus.

Met de val van Ilebo hebben de rebellen nu tweederde van het land in handen.

De VN krijgen toestemming, over het gebied Kisangani te vliegen, maar treffen geen van de vluchtelingen aan. Zij zeggen dat de rebellen in het gebied druk bezig zijn de sporen van moordpartijen uit te wissen door bezittingen en kleding van de overledenen te begraven. Onderzoekers betrapten op 26 april een legereenheid die hiermee bezig was. De 55.000 vluchtelingen uit de kampen Kasese 1 en 2 zijn zoek. De VN vermoedt dat zij naar Biaro zijn gevlucht.

Er doen berichten de ronde dat er spanningen zijn in het rebellenleger, als gevolg van de dominante rol die de Banyamulenge-Tutsi's spelen. In Goma vinden onderlinge schietpartijen plaats. Veel Zaïrezen beschouwen de Banyamulenge, ondanks het feit dat zij al generaties lang in Zaïre wonen, nog steeds buitenlanders.

De Zaïrese mensenrechten organisatie meldt dat bij de aanval van de rebellen op het vluchtelingenkamp Mugunga op 14 en 15 november van het vorig jaar naar schatting meer dan tienduizend doden zijn gevallen. In die periode sloot Kabila voor tienduizend dollar, een contract af met de Mai-Mai die samen met de rebellen zonder aanzien des persoons op 19 november in het plaatsje Ngungu ongeveer 1500 vrouwen, kinderen en Interhamwe heeft afgeslacht.

De Zaïrese regering beschuldigt Angolese troepen ervan een invasie uit te voeren ter ondersteuning van het rebellenoffensief. De aanval vanuit Angola vindt volgens een regeringsverklaring plaats op twee fronten, oost en west van Kinshasa. In de havenplaats Matadi worden 1400 Angolese militairen gesignaleerd. De troepen komen ook uit de Angolese enclave Kabinda.

Kabila wil snel van het vluchtelingenprobleem af en geeft de VN slechts

3 Nadat de onafhankelijkheidsstrijd in de jaren zeventig mislukt worden de rebellen verjaagd naar Angolees grondgebied. Daar geraken zij in een gedoogpositie en moeten van de Angolese regering rebellenleider Savimbi bestrijden.

zestig dagen de tijd de vluchtelingen te repatriëren. De Verenigde Staten vinden de door de Zairese rebellen leider Kabila gestelde termijn van twee maanden voor repatriëring van de Rwandese vluchtelingen veel te kort. Ook de VN hebben er moeite mee. Van de bijna 100 duizend verdwenen vluchtelingen zijn er naar schatting 10 tot 15 duizend in de bossen rondom Kisangani teruggevonden.

Kabila ontkent ondertussen heftig dat zijn mannen verantwoordelijk zijn voor de aanvallen op de vluchtelingkampen.

Aartsbisschop Laurent Monsengwo van Kinshasa bekleedde tot een jaar geleden de functie van voorzitter van het niet gekozen parlement en was daarmee grondwettelijk de opvolger van Mobutu. Monsengwo die aanzien geniet bij de meeste oppositiepartijen werd door intriges van radicale opposanten en Mobutu-aanhangers weggestemd. Sinds kort stellen politici echter weer pogingen in het werk de bisschop te herbenoemen, opdat hij, na het vertrek van Mobutu, de rol van overgangspresident kan vervullen. De rebellen reageren bij monde van woordvoerder Kahara, aartsbisschop Mosengwo niet te zullen accepteren als leider van een overgangsregering. Volgens de grondwet wordt hij interim-staatshoofd als Mobutu vertrekt of overlijdt.

Op 28 april laten de rebellen voor het eerst sinds ruim een week, journalisten en hulpverleners toe tot het kamp Lwiro. Zij treffen tientallen dode lichamen aan van vluchtelingen die te zwak of uitgeput waren om te gevechten tussen rebellen en Zairese dorpen te ontvluchten. Een nog onbekend aantal was met kapmesses afgeslacht.

Twee weken daarvoor waren de hulporganisaties ter plaatse om een aanpak te maken met de repatriëring. De rebellen weigerde de leiding van de repatriëring. De rebellen alle medewerking omdat er in het kampen cholera was uitgebroken. In het stadje Lwiro, 30 km noord van Kisangani halen rebellen 50 kinderen uit

een door UNICEF geleid ziekenhuis en voeren hen af. Het vermoeden de kinderen ooit nog levend terug te zien, is klein.

Kabila ontkent nog steeds alle aantijgingen voor wat betreft de tegenwerking bij de hulp aan vluchtelingen en de afslachting daarvan. Hij zegt dat zijn troepen het doelwit zijn van een internationale lastercampagne. Maar ondertussen gaan de misstanden door. De rebellen zeggen duizend Hutu's op de trein te hebben gezet naar Kisangani, maar deze was een dag later nog niet aangekomen. Als excuus voor de omgekomen Hutu-vluchtelingen geven de leden van de AFDL aan, dat zij zijn omgekomen bij gevechten met de gewapende Hutu-extremisten.

Kabila en Mobutu stemmen op 29 april in met een ontmoeting. Zij zullen elkaar spreken op een in 1993 door Zuid-Afrika van Rusland gekochte ijsbreker, de SAS Outeniqua, voor de kust van Cabinda in Angolese wateren. De gesprekken staan onder leiding van de Zuid-Afrikaanse president Nelson Mandela. Een tijdstip is nog niet bekend. Voor wat betreft de inhoud van de agenda is die voor Kabila duidelijk; "Ik heb ingestemd met het verzoek van president Mandela meneer Mobutu te ontmoeten om te spreken over zijn vertrek, het kan een korte ontmoeting worden waarbij Mobutu ermee in moet stemmen te vertrekken. Anders gooien onze troepen hem eruit", zei hij.

Op 30 april maken de rebellen bekend de stad Kikwit te hebben ingenomen. Regeringstroepen bieden hevig weerstand rond het vliegveld van de stad.

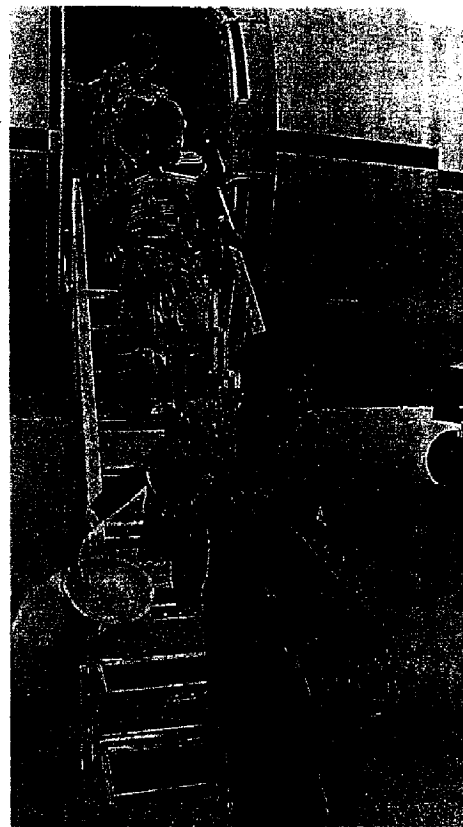
MEI 1997

Sinds begin mei verandert, na zeven uur, het centrum en andere delen van Kinshasa in een roversparadijs waar soldaten ongehinderd chauffeurs hun auto's afnemen. Ook worden steeds vaker woningen door militairen overvallen. De situatie met de losbandige militairen lijkt uit de hand te lopen. De Zairese premier, generaal Lukulia Bolongo zegt voor de tv in Kinshasa dat het leger de hoofdstad niet zon-

der slag of stoot zal overgeven. Maar sommige regeringssoldaten geven toe geen weerstand te zullen bieden als de rebellen de stad innemen. Uit voorzorg hebben zij reeds witte T-shirts in repen gescheurd die zij bij een aanval om hun hoofd zullen dragen ten teken van overgave.

Intussen beginnen de rebellen grote groepen mensen per spoor te vervoeren naar Kisangani vanwaar zij door zorg van de VN zullen worden overgevoerd naar Rwanda.

De eerste vlucht met 186 vluchtelingen aan boord van een vliegtuig is een feit. Op 30 april kwam het toestel aan in Kigali. De VN hopen de daarop volgende dagen 1200 Hutu vluchtelingen te repatriëren.

Mobutu ziet af van de bijeenkomst met Kabila maar, vliegend VS diplomaat Bill Richardson, die een vluchtelingenkamp in de buurt van Kisangani bezoekt, vliegt direct naar hem toe om Mobutu op andere gedachten te brengen.

In Kikwit worden intussen verse troepen aangevoerd. Het stadje Kenge is het volgende obstakel naar Kinshasa. Kabila, die zijn positie steeds sterker ziet worden, blijft zijn compromisloze standpunt herhalen. Het is te ho-

President Mobutu offering to shake hands Tuesday with Mr. Richardson after their meeting in Kinshasa. Philippe Wojacz/Reuters

pen dat de jonge generatie zit te wachten op bevrijders uit de zestiger jaren. De rebellen hebben nog de wrok bij zich uit die tijd, het Lumumba-gevoel en de vraag rijst of deze gedachte over kan slaan op de jongeren. Alles schijnt beter te zijn dan Mobutu, is de veel gehoorde roep om verandering.

Een Amerikaanse diamantexploitant zegt dat de troepen van Kabila belangrijke militaire steun uit Angola krijgen. Er trekken duizenden zwaar bewapende troepen Zaïre binnen. Er is in de nacht van 2 mei een konvooi tanks en vrachtwagen met zwaar geschut, afweergeschut en artillerie bij de rebellen gearriveerd. Kabila kan dus voortaan zwaar materieel inzetten.

Inmiddels hebben de rebellen 62 volwassenen en kinderen overgedragen aan de hulporganisaties van de VN. Het gaat hier om de Rwandesen die uit het ziekenhuis in Bukavu de week daarvoor werden ontvoerd.

Amerika en Frankrijk wisselen verwijten uit rond Zaïre. Parijs verwijt Washington dat de Amerikanen het Franse voorstel om een internationale troepenmacht naar Zaïre te sturen, heeft getorpedeerd. De CIA, op haar beurt, laat pijnlijke details over bedekte militaire steun uit Frankrijk voor het kwijnende bewind van

Mobutu uitlekken. Parijs verwijt Amerika partij voor het bloedvergieten van Kabila te kiezen. Eerdere berichten over Hutu-moorden door de rebellen in Oost-Zaïre, waren voor Frankrijk aanleiding een plan te lanceren om een internationale humanitaire troepenmacht te sturen. Volgens de CIA heeft Frankrijk bemiddeld bij de uitzending van 80 merendeels Servische huurlingen.

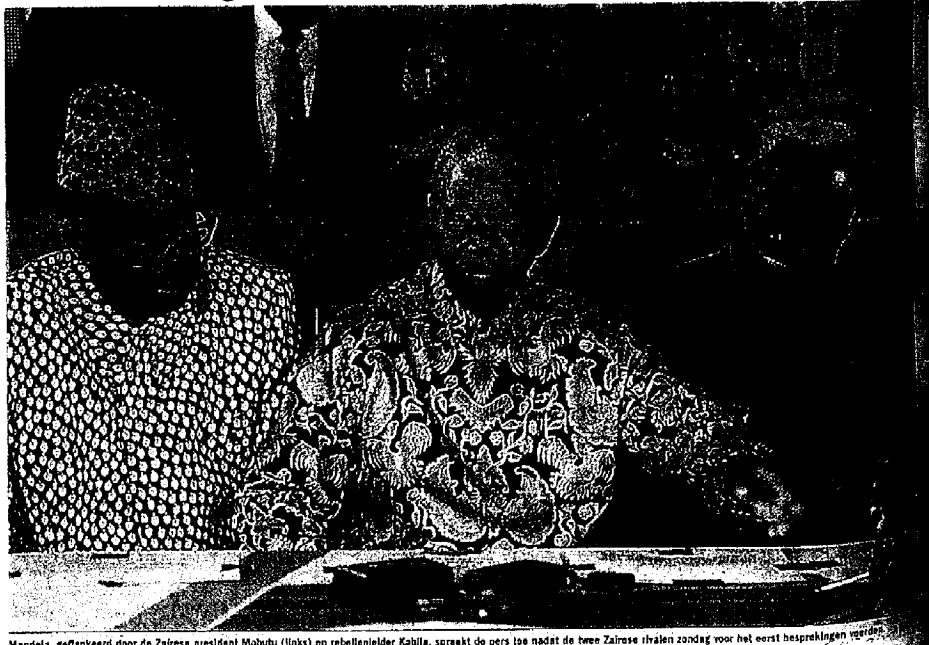
Onder grote internationale politieke druk verschijnt Mobutu op 3 mei op de SAS Outeniqua, maar nu laat Kabila verstek gaan. Vanuit Angola meldt hij geen officiële uitnodiging te hebben ontvangen. Maar Nelson

Mandela foetert Kabila per satelliet-telefoon uit en sommeert hem alsnog te komen.

Maar ondanks de perikelen rond de vredesonderhandelingen hebben Mobutu en Kabila elkaar op zondag 4 mei dan toch ontmoet op de ijsbreker. Volgens speciaal afgezant van de VN Shanoun en president Mandela, die beide aanwezig zijn bij de gesprekken, is Mobutu bereid de macht aan een gekozen regering over te dragen.

Maar Kabila beschouwt het overleg als mislukt en zegt Mobutu te zullen verjagen als hij voor de aankomst van de rebellen in Kinshasa, niet de macht heeft overgedragen. Mobutu heeft acht dagen de tijd om een oplossing te vinden. "Wanneer Mobutu voor die tijd niet heeft gereageerd, dan verjagen wij hem" aldus Kabila. Een staakt-het-vuren maakt, volgens Mandela, geen deel uit van de vocabulaire van Kabila.

Kabila garandeert Mobutu een veilige aftocht als hij de macht overdraagt, nog voor dat de rebellen Kinshasa hebben bereikt. Kabila wil met zijn AFDL de overgangsregering vormen. Een bestand is uit den boze, "wij rukken nog steeds op". In het noorden hebben de rebellen Mobutu's geboorteplaats Lisala ingenomen. Van daaruit gaan ze naar Gbadolite, waar Mobutu's, op Versailles geïnspireerde paleis, staat. Kort na de verklaring die hij in Lumbumbashi aflegt krijgt Kabila bezoek van Richardson, die

Mandela, geflankeerd door de Zaïrese president Mobutu (links) en rebellenleider Kabila, spreekt de pers toe nadat de twee Zaïrese rivalen zondag voor het eerst besprekingen voerden.

hem een brief van Bill Clinton overhandigt, waarin hij hem verzoekt bij de inname van Kinshasa, bloedvergieten te vermijden.

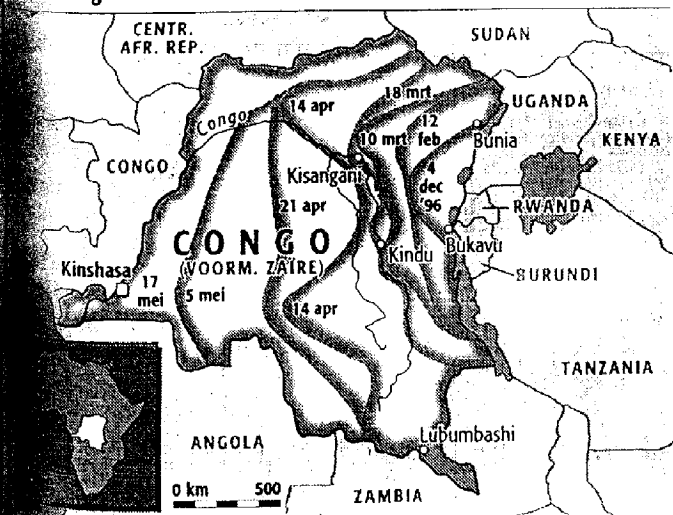
Bij het vervoeren van vluchtelingen per trein van het kamp Biaro naar Kisangani zijn op 5 mei, 91 mensen om het leven gekomen. De VN zoeken de rebellen de evacuatie voorlopig stop te zetten om zo tijd te krijgen en deze beter te organiseren. De afspraak was dat er 2800 vluchtelingen aan boord van de trein zouden zijn maar dat zijn er veel meer geweest.

Bill Richardson voert ook gesprekken met Paul Kagame van Rwanda en Museveni van Uganda. Amerika ziet de twee als belangrijke spelers die hun invloed aan kunnen wenden om Kabila te sturen in zijn optreden. De twee zijn machtige bondgenoten zonder wier steun Kabila zijn spectaculaire opmars waarschijnlijk nooit zou hebben kunnen maken.

Op 6 mei neemt men bij de grens met Congo een grote stoet met vluchtelingen (50.000) waar. Volgens de VN bevinden zich onder die vluchtelingen de harde kern van de Interhamwe en het vroegere Hutu-leger van Rwanda. Tegelijkertijd komen de VN met de melding dat ruim 7600 vluchtelingen d.z.v. hulporganisaties naar Rwanda zijn gerepatriëerd.

Er wordt sinds de dood van 91 vluchtelingen geen gebruik meer gemaakt van het spoor. Alle vervoer van de vluchtelingen gaat via de weg.

Overname van Zaïre door Kabila's rebellen

De rebellen rukken op naar Gbadolite, waarschijnlijk om te voorkomen dat de regering getrouwe troepen vanuit Gbadolite een vervelende guerrilla-oorlog kunnen gaan voeren. Voor de Tutsi rebellen heeft Gbadolite een zwaar symbolische lading. De Rwandese oud premier Juvenal Habyarimana, een vriend van Mobutu, ligt er begraven. Habyarimana's vliegtuig werd in april '94 neergeschoten waarna er in zijn land een stammenstrijd losbarstte.

De internationale druk op Kabila wordt alsmaar groter nu er uitspraken worden gedaan als zou Kabila afgekeurd worden op zijn daden, als hij eenmaal aan de macht is.

Volgens een woordvoerder van het Amerikaanse bureau voor ontwikkelingssamenwerking, Brian Atwood dient de internationale gemeenschap het land te helpen opbouwen en is Amerika niet van plan de hulpverlening, die daarvoor benodigd is, in de vorm van een blanco cheque aan Kabila te geven.

Grote internationale luchtvaartmaatschappijen besluiten, uit veiligheidsoverwegingen, niet langer meer op Kinshasa te vliegen. Frankrijk noemt Kabila de "nieuwe Pol Pot".

Zuid-Afrika en Amerika spelen de eerste viool in de vredesbesprekingen. Frankrijk is door haar niet aflatende steun aan Mobutu door de jaren heen daardoor op het tweede plan gekomen.

Hevige gevechten vinden op 8 en 9 mei plaats nabij de stad Kenge. Vijfentachtig rebellen en vijftien man van het regeringsleger hebben het leven verloren. Het is de op één na grootste veldslag die daar plaatsvindt. Regerings soldaten proberen de rebellen te omsingelen wat aanvankelijk succes oplevert. Maar na

een hevige strijd hebben de rebellen het regeringsleger teruggeslagen.

Intussen wordt er door de Zuid-Afrikaanse vice-president Thabo Mbeki en de Amerikaanse gezant Bill Richardson druk uitgeoefend op de twee hoofdrolspelers voor een tweede ontmoeting, maar Mobutu overlegt ondertussen eerst met de presidenten van Congo, Tsjaad, de Centraal Afrikaanse Republiek, Equatoriaal Guinea en de minister van Buitenlandse Zaken van Kameroen. Zij zijn allen in Libreville alwaar Mobutu steun zoekt voor zijn ellende.

Van het front van Kenge komen op 10 mei nog steeds berichten over een hevige strijd. Hierdoor zijn de berichten die verzonden worden vaak onduidelijk en niet geverifieerd. Volgens de legerradio is bij de gevechten de zoon van Kabila, Joseph Kabila, gevangen genomen. Hij voerde de rebellen ook aan tijdens de slag om Kisangani. Het bericht over de gevangename blijkt later niet juist te zijn.

Eerder melden de rebellen dat Gbadolite geplunderd zou worden door muitende regerings soldaten, maar ook dat bericht schijnt niet waar te zijn. De paleizen zijn nog in orde en de Servische huurling kolonel Dominic (kolonel Yugo) handhaaft er, in naam van Mobutu, de orde.

Kabila wil met de oppositiepartijen in Zaïre regeren wat betekent dat hij dat zonder de partij van Mobutu gaat doen.

De rebellen krijgen op 12 mei een flinke financiële injectie. Het Canadese bedrijf Tenke Mining Corporation heeft als aanbetaling op een mijncontract voor het delven van koper en cobalt, 100 miljoen gulden op een rekening over gemaakt. De rebellen minister van Financiën, Mwapanga Mwana Nanga laat weten dat dit bedrag de krijgsinspanningen zal verlichten. "We hoeven "Uncle Sam" niet langer om hulp te smeken".

Intussen proberen regeringsfunctionarissen familie en zichzelf in veiligheid te brengen. Via de Ameri-

kaanse ambassade in Kinshasa is vernomen dat de Zairese premier Bolongo op het punt staat het land met zeven miljoen dollar aan contanten, te verlaten.

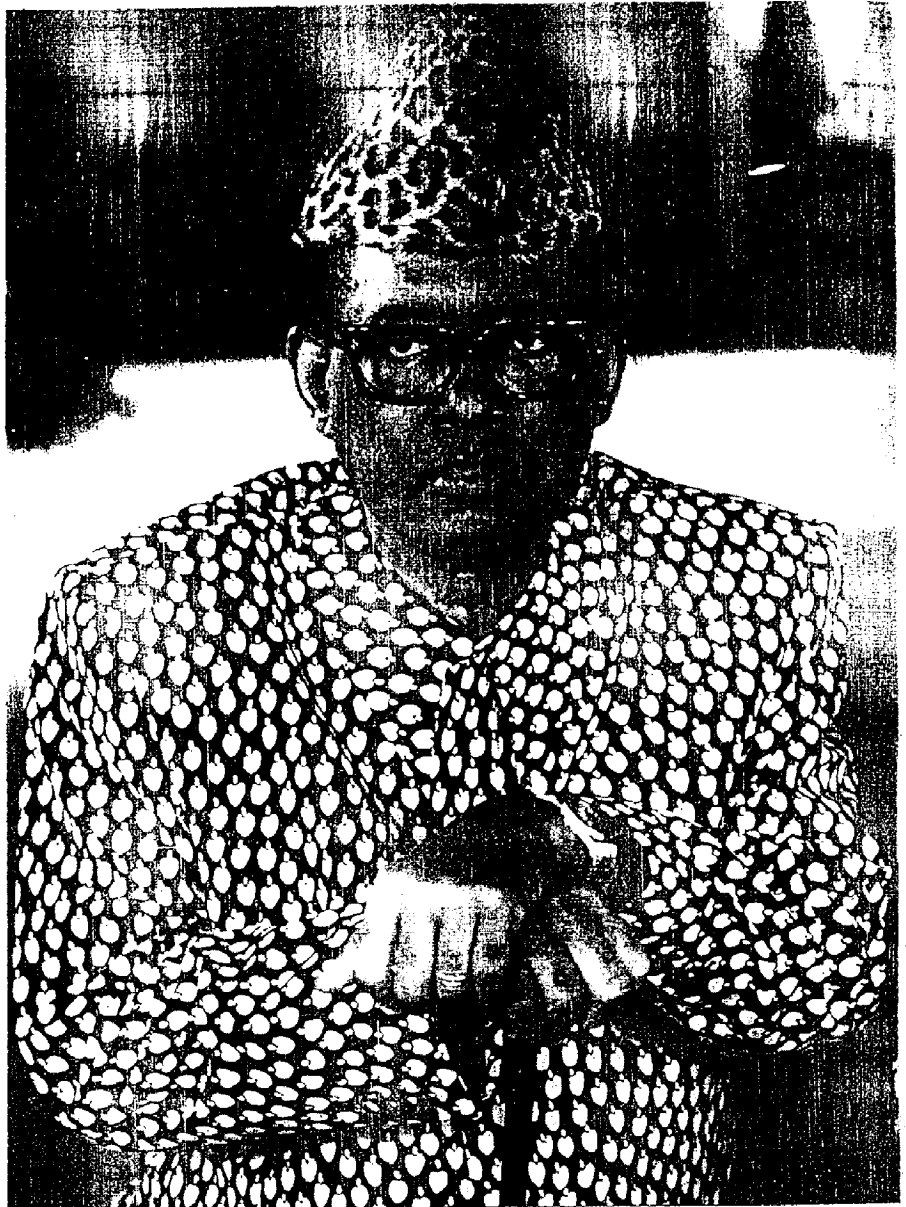
De rebellen forceren op 12 mei een doorbraak bij Kenge. Zij verslaan daar soldaten van de Angolese verzetsbeweging UNITA. De weg naar Kinshasa ligt daarmee open.

In Kinshasa worden noodmaatregelen van kracht. Tussen acht uur 's avonds en zes uur 's ochtends mag niemand zich op straat begeven. Militairen krijgen opdracht gericht op plunderende mensen te schieten. Het leger lijkt klaar de stad te verdedigen, maar het oppercommando van het Zairese leger heeft in het geheim en buiten medeweten van Mobutu om, contact gezocht met de rebellen van Kabila. De besprekingen zouden met instemming van de opperbevelhebber van het leger, generaal Mahale Lieko Bokungo, tevens minister van defensie, worden gevoerd. Het contact loopt via draagbare telefoons.

Deze contacten zullen volgens velen het werkelijke lot van Kinshasa bezegelen. De grote vraag is niet of het leger zal vechten, maar of het losgelaten wordt op de bevolking. Als dat het geval is, kan het leger gaan plunderen en wordt het erg bloedig. Maar als Mahale zijn leger bijeenhoudt, het inzet om de orde te handhaven en de macht aan Kabila overdraagt op een ordentelijke manier, dan heeft iedereen er baat bij.

De ironie wil dat juist Mahale Kabila's eerste opstand, zestien jaar geleden heeft neergeslagen. Hij werd in februari van dit jaar tot opperbevelhebber benoemd omdat hij gezag heeft onder de soldaten, maar is geen vriend van Mobutu.

De inname van de stad laten de rebellen afhangen van de uitkomst van de ontmoeting tussen Mobutu en Kabila op woensdag 14 mei op het marineschip Outeniqua. Inmiddels nemen de rebellen al een voorsprong op de machtsovername en verzoeken de Zwitserse autoriteiten via de openbare aanklager in de door de Zairese

President Mobutu Sese Seko van Zaire leunt op zijn wandelstok tijdens een persconferentie aan boord van de Zuid-Afrikaanse ijsbreker Outeniqua.

rebellens beheerste stad Lumbumbashi, alle bankrekeningen en bezittingen die Mobutu uit heeft staan in Zwitserland te bevriezen. Op verzoek van de Zwitserse regering onderzoekt de toezichthouder van de federale bankcommissie intussen bij alle vierhonderd Zwitserse banken of en zo ja waar Mobutu en zijn clan geld en bezittingen hebben ondergebracht. Deze publieke aankondiging is wellicht voor Mobutu aanleiding zijn tegoeden elders onder te brengen. Kabila heeft eerder dit jaar gezegd dat de Zwitserse autoriteiten de tegoeden wel moeten bevriezen, omdat zij door Mobutu vergaard zijn door te stelen van het Zairese volk.

In het kamp Biaro ten zuiden van Kisangani zitten naar schatting 20.000 Hutu vluchtelingen. Dat be-

tekent dat er zo'n 25.000 meegenomen zijn door de nog immer actieve Hutu milities. Zij gebruikten en gebruiken de vluchtelingen nog steeds als menselijk schild bij hun vlucht door Zaire. Zolang zij zich tussen de tienduizenden vluchtelingen kunnen begeven is overleven voor hen een eenvoudige zaak, maar de rebellen van Kabila zullen niet rusten voordat het Hutu-probleem is opgelost. Met name de regering van Rwanda, die erg gebaat is met de oplossing van de Hutu milities, steunen Kabila. Bij de grenzen met Rwanda en Uganda en in de omgeving van Kisangani, meldt het van de Tutsi militairen, die nog steeds uit zijn op de Hutu milities.

De troepen van Kabila staan inmiddels op 16 mei aan de rand van

Kinshasa. De dag ervoor is hij in Kaapstad aangekomen voor nader overleg met Mobutu, nadat een woedende Mandela hem per vliegtuig heeft laten ophalen. Na zijn aankomst had hij eerste een anderhalf uur durend gesprek onder vier ogen met Mandela.

Dan komt het verlossende woord; **op 16 mei 1997 om 16.00 uur draagt Mobutu de macht over.**

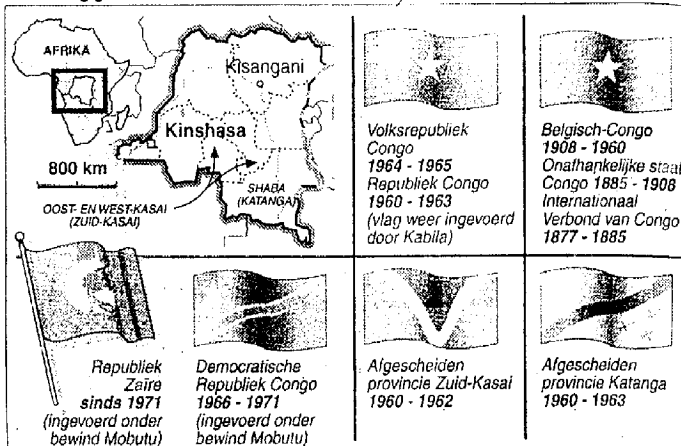
Hij blijft president maar bemoeit zich niet meer met regeringsaangelegenheden. De intocht van de rebellen kan niet lang meer op zich laten wachten. Muhele en Bolongo de sterke mannen in Kinshasa hadden op 15 mei al laten weten de stad niet ten koste van alles te zullen verdedigen. De mogelijkheid bestaat heel even dat er onderhandeld wordt tussen deze twee en Kabila, maar dat is niet het geval. De stad wordt "zacht" ingenomen door de rebellen. De berichten over hevige gevechten op het vliegveld spreken elkaar tegen. De rebellen staan op 25 km van de stad.

en duldt Kabila op geen enkele wijze oude regerings- en oppositiefunctarissen.

Mobutu besluit onder druk van de legertop op 16 mei de hoofdstad te verlaten en vertrekt, na de macht aan premier Bolongo te

hebben overgedragen, naar Noord-Zaire om vandaar uit naar Togo door te reizen. Kabila roept zich dezelfde dag nog uit tot staatshoofd van de Democratische Republiek Congo. Hij krijgt meteen de steun van de legertop. Kabila wil binnen drie dagen een overgangsregering installeren en binnen zestig dagen een nieuw parlement samenstellen. Kabila's troepen trekken op 17 mei, in de ochtend, Kinshasa binnen. Ze ondervinden daarbij geen weerstand. Er worden

De vlaggen van Zaire

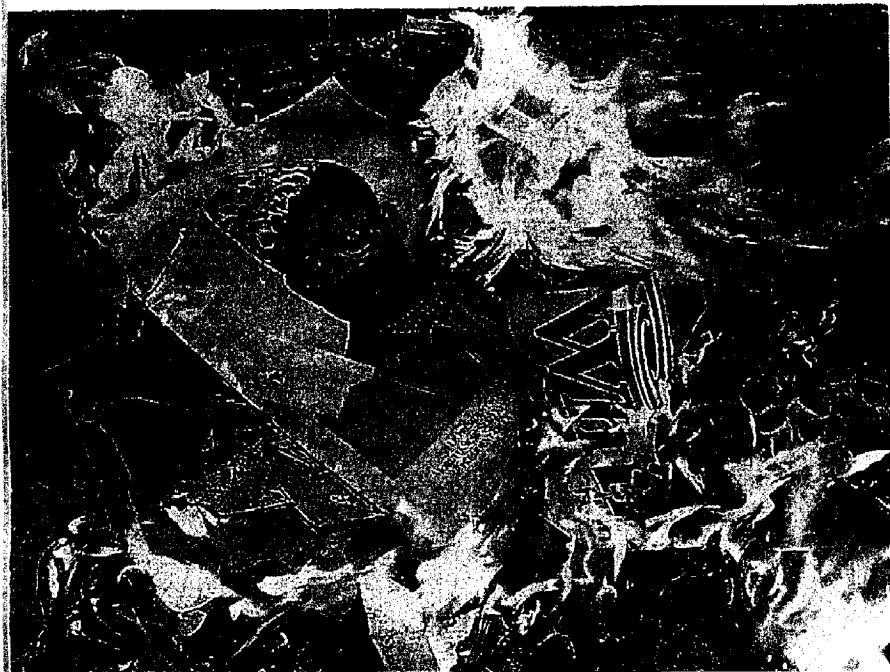

HOE NU VERDER

Zaire heeft een andere naam, een nieuwe vlag en een andere president. Maar dat zijn nog niet de volledige ingrediënten benodigd om ook daadwerkelijk een nieuwe weg in te slaan.

Bij de inname van Kinshasa liep de bevolking de rebellen juichend vooruit en riep het leuzen als "bevrijding" en "Congo", maar de meeste van de rebellen verstonden het niet. Zij voelden zich in een vreemd land onder de Kinshasanen. Gesprekken vlotten niet omdat zij een andere taal spreken. Zij komen uit Oost-Zaire en waren voor het eerst zo ver westwaarts getrokken. Af en toe vielen er schoten en vonden er afrekeningen plaats (zie pagina 30). Maar van een bijtjesdag, een algehele afrekening, was geen sprake. Eén van de slachtoffers is de bevelhebber van de presidentiële garde, generaal Mahale Lieko Bokungu, die de moed had Mobutu te vertellen dat zijn tijd gekomen was. De generaal gaf zijn mannen het bevel geen tegenstand meer te bieden. Enkele uren later werd hij vermoord door de zoon van Mobutu, Kongolo Mobutu, bijgenaamd Sadam Hoesein, die daarop zelf naar Brazzaville vluchtte.

Kabila landde in de avondschemering van dinsdag 20 mei op de luchthaven N'Djili van Kinshasa en luidde daarmee een nieuw tijdperk in (zie pagina 31). Het voormalige leger werd, door de rebellen opgeroepen haar wapens in te leveren. Daar werd massaal op gereageerd (zie pagina 31). Volgens waarnemingen werden zij goed be-

Mobutu wég, z'n portret verbrand: het einde van een tijdperk in Zaire. (Foto AP).

Het probleem van Kabila was dat hij niet vocht tegen Mobutu, maar het Mobutisme. Iedereen in het land is corrupt en wil zijn eigen voordeel halen. Zaire stond vooral bekend om zijn cleptocratie. Daarom wil hij met nieuwe mensen een regering vormen

slechts enkele schoten gehoord. De burgers halen de opstandelingen met gejuich binnen.

DE KONING IS DOOD, LANG LEVE DE KONING

Een Zairese man roept: "Ik ben dood, nu ben ik dood!", enkele ogenblikken voor Zairese rebellen hem executeren in een straatje bij het militaire kamp Tshatshi.

Zonder pardon executeert een rebel bij de verovering van Kinshasa een man die officier zou zijn in de presidentiële Garde van de verdreven dictator Mobutu.

handeld.

De Alliantie en haar partners zijn allesbehalve homogeen. De interne tegenstellingen die reeds eerder aan het licht kwamen kunnen voor een interne strijd gaan zorgen. In Kivu, de provincie van waaruit de opstand is begonnen, hebben milities zoals de Mai-Mai alweer de wapens tegen de Alliantie opgenomen. Ook anderen ver-

zetten zich steeds meer tegen, hetgeen zij aanvoelen als de druk van de Tutsi-dominantie.

Maar ook de Katangese gendarmes, die in het tweede deel van de oorlog hun steentje (vanuit Angola) hebben bijgedragen, zullen hun deel van de macht opeisen.

Het bewind van Kabila vertoont Sov-

jet-trekjes. In alle veroverde gebieden werden de ambtenaren uit Mobutu's overheidsapparaat gehandhaafd. Zij worden via stoomcursussen heropgevoed. In elk dorpje en nederzetting, waar Kabila's Alliantie de macht heeft overgenomen, zijn lokale cellen samengesteld, Chembe Chembe geheten. Zij worden geacht bij het bestuur en de staatsveiligheidsdienst te assisteren. De duidelijkste aanwijzing van het opkomend communistisch gevoel bij Kabila is wel het verbod van alle politieke partijen en de mogelijkheid tot demonstratie. Maar democratische verkiezingen komen er, zij het na twee jaar. Kabila kondigde aan dat de voorbereidingen veel tijd vergen.

Op 22 mei, 2 dagen later dan was aangekondigd, presenteerde Kabila zijn parlement. De eerste dertien namen van nieuwe ministers bevatten zeven partijgenoten van Kabila's AFDL. Slechts vier namen komen uit de burgeroppositie. De belangrijkste posten (Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Financiën en Mijnbouw) worden door Kabila's getrouwen bekleed. Kabila zelf houdt de macht over het leger, voor een premier is in het kabinet geen plaats.

Terwijl Kabila's regering door Zuid-Afrika en de EU wordt erkend, eist ook de oppositiepartij van Etienne Tshisekedi, die de regering van Kabila verwerpt omdat zij niet worden toegelaten tot de Alliantie, haar plaats in de regering op. Ook heeft Tshisekedi Mobutu bestreden, zij het op een ongewapende wijze. Kabila's regering is door Zuid-Afrika en de EU erkend.

Maar ook de antwoorden op de vragen over de verdwenen vluchtelingen worden niet beantwoord. Volgens artsen zonder grenzen zijn er van de 1,2 miljoen vluchtelingen 900.000 teruggekeerd naar Rwanda. Geschat wordt dat ongeveer 340.000 Rwandese vluchtelingen in de Democratische Republiek Congo zijn gebleven. Daarvan worden er nog 190.000 vermist. De medewerking van de rebellen laat te wensen over. Het gebeid

Kabila is gisteravond aangekomen in 'zijn' Kinshasa. Hij landde op de luchthaven N'Djili na het invallen van de duisternis. Tienduizenden mensen hadden de hele dag gewacht op de nieuwe president van de Democratische Republiek Congo.

Kamp is voorbij: Ein Rebellen soldat begutachtet die Waffen, die von den Einheiten Mobutus zurückgelassen wurden. Foto Reuters

rond het kamp Biaro hebben zij hermetisch afgesloten. De reden die zij daarvoor geven is steevast dat er militaire oefeningen gaande zijn. Rond de 25.000 Hutu's zijn uit de Democratische Republiek Congo naar Noord-Angola getrokken, dat wordt beheerst door de vroegere rebellenbeweging UNITA. Onder de Hutu's bevinden zich veel gewapende ex-leden van het Rwandese leger, milities die daarmee samenwerken en de terugkerende UNITA-soldaten.

Maandenlang heeft Amerika gehoopt dat Mobutu zou verliezen en dat Kabila niet zou winnen.

De zegevierende alliantie van Kabila wees snelle verkiezingen van de hand. Eerst moet een begin gemaakt worden met de wederopbouw van het land en moet de bevolking politiek heropgevoed worden. Het land is bankroet en er is geen grondwet.

Het regeren kan dus nog niet beginnen. Eerst zal Kabila in een land dat even groot is als West-Europa en 45 miljoen inwoners, 450 stammen en 700 dialecten heeft, orde moeten scheppen in alle partijen die een plaatsje in de nieuwe democratie willen. Kabila wacht dus een hercules-taak. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel Zaïrezen/Congolezen vrezen voor de toekomst.